

03 :- වෙළෙඳපොළට රජය මැදිහත් වන ආකාරය විමර්ශනය කරයි.

3.1 :- වෙළෙඳපොළට රජය මැදිහත්වන ආකාර විග්‍රහ කරයි.

- වෙළෙඳපොළට රජය මැදිහත් වන ආකාර පෙන්වා දෙයි.

වෙළෙඳපොළට රජය මැදිහත්වන ආකාරය

- ඉල්ලුම් සැපයුම් බලවේග මගින් තීරණය වන වෙළෙඳපොළ සමතුලිතය මගින් සමාජයක් තුළ භාණ්ඩ නිෂ්පාදනය කිරීමේ සහ බෙදාහැරීමෙහිලා කිසියම් ආකාරයක වැදගත් කාර්යභාරයක් ඉටු කරයි.
- එසේ වුව ද සමාජීය, දේශපාලන හා ආර්ථික දෘෂ්ටිකෝණවලින් බලා මෙම වෙළෙඳපොළ සමතුලිතය සමාජයට අහිතකර වේ යැයි යන විවිධ මත පළ කෙරේ.
- මේ නිසා නිදහස් වෙළෙඳපොළ ක්‍රියාකාරිත්වයට විවිධ ස්වරූපවලින් රජය මැදිහත් වනු දක්නට ලැබේ.
- මෙලෙස වෙළෙඳපොළට රජය මැදිහත් වන ප්‍රධාන ආකාර
 - බදු පැනවීම
 - සහනාධාර ලබා දීම
 - මිල පාලනය
 - මිල ස්ථායීකරණය
- වෙළෙඳපොළ ක්‍රියාවලියට ආණ්ඩුව මැදිහත් වන සුලබ ම ආකාරයක් වන්නේ නිෂ්පාදකයන්ගෙන් හා පාරිභෝගිකයන් ගෙන් බදු අය කිරීම යි.
- විවිධ අරමුණු ඇති ව ආණ්ඩුව බදු අය කිරීම් සිදු කරන අතර නිෂ්පාදනය හෝ පරිභෝජනය කරනු ලබන ඒකකයක් මත නිශ්චිත රුපියල් ප්‍රමාණයක බදු අය කිරීම හෝ භාණ්ඩයේ වටිනාකම මත කිසියම් ප්‍රතිශතයක් බදු වශයෙන් අය කිරීම හෝ ලෙසින් බදු අය කිරීමේ ප්‍රධාන ස්වරූප දෙකක් දැකිය හැකි ය.
- මෙලෙසින් බදු අය කිරීම් නිසා ඉල්ලුම්, සැපයුම් තත්ත්ව වෙනස් වන බැවින්, ඉල්ලුම් සැපයුම් බලවේග මගින් තීරණය වන වෙළෙඳපොළ සමතුලිතයෙහි වෙනස්කම් හට ගනී.
- බදු අය කරන්නා සේ ම රජය නිෂ්පාදකයන්ට හා පාරිභෝගිකයන්ට සහනාධාර දීම ද සිදු කරයි.
- සහනාධාර දීම් නිසා ද ඉල්ලුම්, සැපයුම් තත්ත්ව වෙනස් වන බැවින්, ඉල්ලුම් සැපයුම් බලවේග මගින් තීරණය වන වෙළෙඳපොළ සමතුලිතයෙහි වෙනස්කම් හට ගනී.
- බදු අය කිරීම් හා සහනාධාර ලබා දීම් හැරුණු විට රජය මිල ප්‍රතිපත්ති මගින් ද, ඉල්ලුම් සැපයුම් බලවේග මගින් තීරණය වූ සමතුලිත අගයන් වෙනස් කරන අවස්ථා ද පවතී.

- මිල ප්‍රතිපත්ති යටතේ පාලනය කරන ලද මිල ගණන් හඳුන්වා දීම වර්තමානයේ විවිධ ආණ්ඩු විසින් අනුගමනය කරනු ලබන සුලබ ක්‍රියාමාර්ගයකි.
- එහි දී ආණ්ඩුව නීති මගින් මිල නියම කිරීමේ කාර්යයට අවතීර්ණ වීමක් සිදු කරන අතර ඒ නිසා වෙළෙඳපොළ යාන්ත්‍රණයේ ක්‍රියාකාරිත්වය නිෂ්ක්‍රීය වීමක් සිදු වේ.
- නීති මගින් ආණ්ඩුව නියම කරනු ලබන මෙවැනි මිල පාලන ප්‍රතිපත්ති ස්වරූප දෙකකි.
 - 1) උපරිම මිල සීමා නියම කිරීම
 - 2) අවම මිල සීමා නියම කිරීම
- නිෂ්පාදිත භාණ්ඩවල මිල ගණන් නිරන්තරයෙන් උච්චාවචනය වන විට ආර්ථිකය තුළ මිල අස්ථායීතාවයක් හට ගනී. එවැනි මිල අස්ථායීතාවයන් වැළැක්වීම අරමුණු කර ගෙන ආණ්ඩු විසින් විවිධ මිල ස්ථායීකරණය ක්‍රියාමාර්ග ගනු ලැබේ.

3.2 :-වෙළෙඳපොළට රජය මැදිහත් වීම ඒකක බද්දක් ඇසුරෙන් විග්‍රහ කරයි.

- භාණ්ඩ මත බදු පනවන ආකාර නම් කරයි.
- ප්‍රතිශතක බද්ද අර්ථ දක්වයි.
- ඒකක බද්ද අර්ථ දක්වයි.
- සැපයුම්කරු මත ඒකක බද්දක් පැනවූ විට සැපයුම් වක්‍රයට වන බලපෑම පෙන්වයි.
- සැපයුම්කරු මත ඒකක බද්දක් පැනවූ විට වෙළෙඳපොළ සමතුලිතයට ඇති වන බලපෑම ඉල්ලුම් හා සැපයුම් ලේඛනයක් ඇසුරින් පෙන්වයි.
- සැපයුම්කරු මත ඒකක බද්දක් පැනවූ විට වෙළෙඳපොළ සමතුලිතයට ඇති වන බලපෑම ඉල්ලුම් හා සැපයුම් වක්‍ර ඇසුරෙන් පෙන්වයි.
- සැපයුම්කරු මත ඒකක බද්දක් පැනවූ විට වෙළෙඳපොළ සමතුලිතයට ඇති වන බලපෑම ඉල්ලුම් හා සැපයුම් සමීකරණ ඇසුරෙන් පෙන්වයි.
- ඒකක බද්දක සුභසාධන ප්‍රතිවිපාකය විග්‍රහ කරයි.
- ගැනුම්කරු මත ඒකක බද්දක් පැනවීම හඳුන්වයි.

බදු පැනවීම

- සැපයුම්කරුවන් සහ ගැනුම්කරුවන් මත බදු පැනවීම, ආණ්ඩුවක් විසින් වෙළෙඳපොළ ක්‍රියාවලියට මැදිහත් වන සුලබ ම අවස්ථාවක් ලෙස සැලකිය හැකිය.
- භාණ්ඩ මත පනවනු ලබන බදු අනුපාතිකවල ස්වරූප දෙකකි.
 - 1) ප්‍රතිශතක බද්ද
 - 2) ඒකක බද්ද

- නිෂ්පාදනය හෝ පරිභෝජනය හෝ කරන භාණ්ඩයේ වටිනාකම මත කිසියම් ප්‍රතිශතයක් බදු වශයෙන් අය කර ගැනීම ප්‍රතිශත බද්දක් වශයෙන් හඳුන්වයි.

නිදසුන් - සීනි 1 කි.ග්‍රෑම් වටිනාකම මත 2% ක බද්දක් පැනවීම

- නිෂ්පාදනය හෝ පරිභෝජනය කරනු ලබන භාණ්ඩ ඒකකයක් මත කිසියම් රුපියල් ප්‍රමාණයක් බදු වශයෙන් අයකර ගැනීම ඒකක බද්දක් පැනවීම යන්නෙන් අදහස් වේ. මෙය නිශ්චිත බද්දකි.

නිදසුන් - සීනි කිලෝග්‍රෑම් එකක් සඳහා රුපියල් 10/-ක් බදු අය කිරීම

පාන් රාක්කකලකට රුපියල් 2/- ක බද්දක් අය කිරීම

රෙදි මීටරයකට රුපියල් 3/- ක් බදු අය කිරීම

- සැපයුම්කරු මත ඒකක බදු පැනවීමේ නිසා සිදු වන්නේ නිෂ්පාදන පිරිවැය ඉහළ යෑම යි.
- මේ නිසා සැපයුමෙහි අඩු වීමක් සිදු වන අතර, බද්දේ ප්‍රමාණයෙන් සැපයුම් වක්‍රය වමට විතැන් වීමක් ද සිදු වේ.
- මෙලෙසින් ඒකක බද්දක් පැනවීම නිසා වෙළෙඳපොළ සමතුලිතයට වන බලපෑම ලේඛන, ප්‍රස්තාර හා සමීකරණ මගින් පෙන්වුම් කළ හැකි ය.
- සැපයුම්කරු මත ඒකක බද්දක් පැනවූ විට එම බද්ද සැපයුම් ලේඛනයට, සැපයුම් වක්‍රයට සහ සැපයුම් සමීකරණයට පහත ලෙස ගැලපිය හැකි ය.

පහත දැක්වෙන්නේ තරගකාරී භාණ්ඩ වෙළෙඳපොළක කිසියම් භාණ්ඩයක් සඳහා වන ඉල්ලුම් හා සැපයුම් ලේඛනයකි.

මිල (රු)	සැපයුම් ප්‍රමාණය (ඒකක)
0	0
5	10
10	20
15	30
20	40
25	50
30	60
35	70
40	80

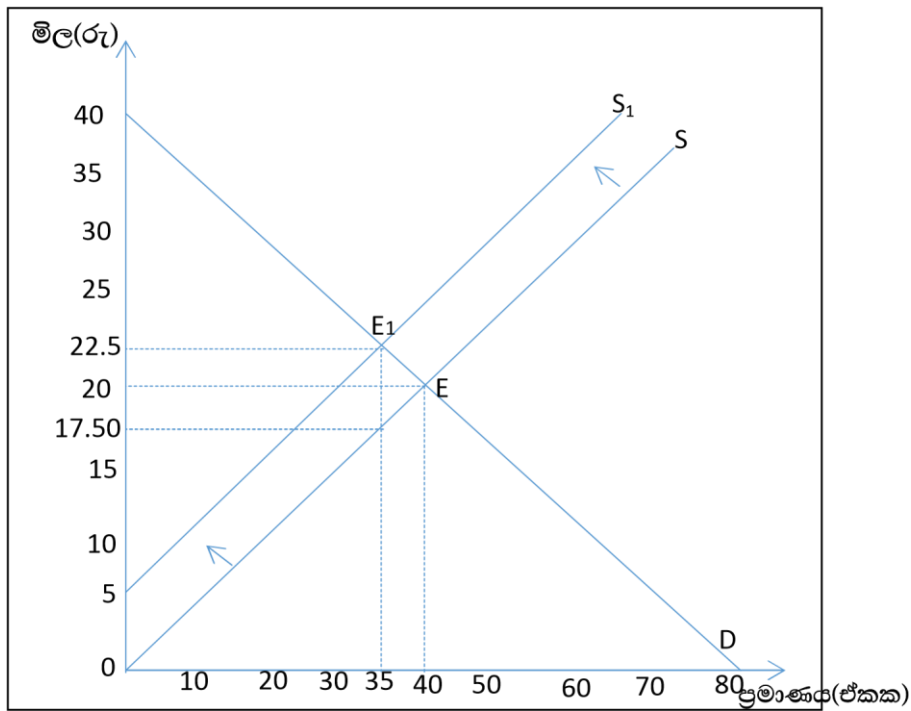
ආණ්ඩුව මෙම භාණ්ඩයේ සෑම විකුණුම් ඒකකයකින් ම රුපියල් 5.00 ක බද්දක් අය කරන බව සිතමු. මේ නිසා වෙළෙඳපොළ නව සැපයුම් ලේඛනය පහත පරිදි වේ.

මිල (රු)	ඒකක බද්ද (රු)	බද්දෙන් පසු මිල (රු)	සැපයුම් ප්‍රමාණය (ඒකක)
0	5	5	0
5	5	10	10
10	5	15	20
15	5	20	30

20	5	25	40
25	5	30	50
30	5	35	60
35	5	40	70
40	5	45	80

- ඒකක බද්ද නිෂ්පාදකයාට පිරිවැයක් වන බැවින් බද්ද පැනවීම නිසා සැපයුම් ප්‍රමාණය අඩු වී ඇති බව ඉහත වගු සටහනෙන් පැහැදිලි වේ.

ඒකක බද්ද පැනවීමට පෙර ඉල්ලුම් සහ සැපයුම් තොරතුරු සහ බද්ද පැනවීම නිසා නව සැපයුම් ලේඛනයෙන් දැක්වෙන ආකාරයට සැපයුම අඩු වීම පිළිබඳ තොරතුරු පහත පරිදි ප්‍රස්තාර සටහනක් මගින් දැක්විය හැකි ය.

- නිෂ්පාදකයන් මත රුපියල් 5ක ඒකක බද්ද පැනවීම නිසා සැපයුම් වක්‍රය S-S₁ දක්වා වමට විතැන් වී ඇති අතර සමතුලිතය ද වෙනස් වී ඇත.

▪ එනම් , බද්දට පෙර,

සමතුලිත මිල = රු. 20.00

සමතුලිත ප්‍රමාණය = ඒකක 40

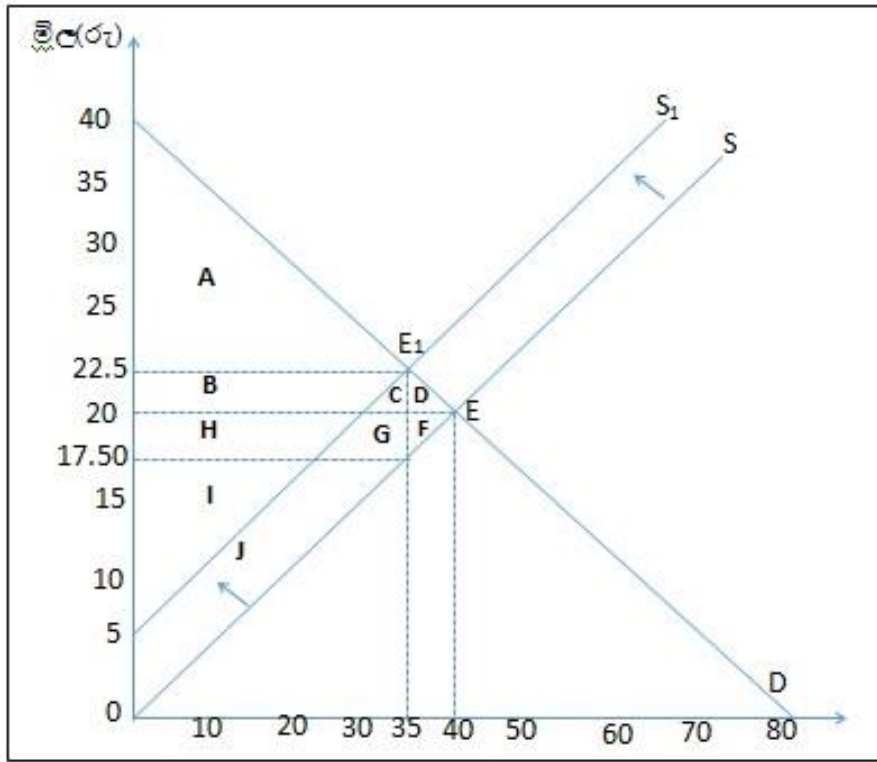
බද්දට පසු,

සමතුලිත මිල = රු. 22.50

සමතුලිත ප්‍රමාණය = ඒකක 35

- නිෂ්පාදකයන් මත ඒකක බදු පැනවීම නිසා සමතුලිතය වෙනස් වීමට අමතර ව ශුභසාධන ප්‍රතිපාකයන් ද හට ගනී.

- පහත ප්‍රස්තාර සටහන මගින් එම ශුභසාධන ප්‍රතිඵලයන් හඳුනා ගත හැකි ය.

ප්‍රමාණය (එකක)

(1) බද්දට පෙර,

$$\text{පාරිභෝගික අතිරික්තය} = A + B + C + D$$

$$\begin{aligned} \text{පාරිභෝගික අතිරික්තය} &= \frac{(\text{සමතුලිත මිල} - \text{ඉල්ලුම් මිල}) \times \text{සමතුලිත ප්‍රමාණය}}{2} \\ &= \frac{(40 - 20) \times 40}{2} \\ &= \text{රු. } 400/= \end{aligned}$$

$$\text{නිශ්පාදන අතිරික්තය} = H + G + F + I + J$$

$$\begin{aligned} \text{නිශ්පාදන අතිරික්තය} &= \frac{(\text{සමතුලිත මිල} - \text{අවම සැපයුම් මිල}) \times \text{සමතුලිත ප්‍රමාණය}}{2} \\ &= \frac{(20 - 0) \times 40}{2} \\ &= \text{රු. } 400/= \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{ආර්ථික අතිරික්තය} &= (A + B + C + D) + (H + G + F + I + J) \\ &= \text{රු. } 400 + \text{රු. } 400 \\ &= \text{රු. } 800/= \end{aligned}$$

(2) බද්දට පසු

$$\text{පාරිභෝගික අතිරික්තය} = A$$

$$= \frac{(\text{උපරිම ඉල්ලුම් මිල} - \text{නව සමතුලිත මිල}) \times \text{නව සමතුලිත ප්‍රමාණය}}{2}$$

$$= \frac{(40 - 22.50) \times 35}{2}$$

$$= \text{රු. } 306.25$$

$$\text{නිෂ්පාදන අතිරික්තය} = I + J$$

$$= \frac{(\text{නිෂ්පාදකයාට ලැබෙන මිල} - \text{අවම සැපයුම් මිල}) \times \text{නව සමතුලිත ප්‍රමාණය}}{2}$$

$$= \frac{(17.50 - 0) \times 35}{2}$$

$$= \text{රු. } 306.25$$

$$\text{ආර්ථික අතිරික්තය} = (A) + (I + J)$$

$$= 306.25 + 306.25$$

$$= \text{රු. } 612.50$$

$$(3) \text{ බද්ද නිසා පාරිභෝගික අතිරික්තයේ වූ අහිමි වීම} = (A + B + C + D) - A$$

$$= B + C + D$$

$$= 400 - 306.25$$

$$= \text{රු. } 93.75$$

$$\text{බද්ද නිසා නිෂ්පාදන අතිරික්තයේ වූ අහිමි වීම} = (H + G + F + I + J) - (I + J)$$

$$= (H + G + F)$$

$$= 400 - 306.25$$

$$= \text{රු. } 93.75$$

(I ක්‍රමය)

$$\text{බද්ද නිසා ආර්ථික අතිරික්තයේ වූ අහිමි වීම} = B + C + D + H + G + F$$

$$= 93.75 + 93.75$$

$$= \text{රු. } 187.50$$

(ii) ක්‍රමය

$$\begin{aligned} \text{බද්ද නිසා අහිමි වූ ආර්ථික අතිරික්තය} &= \text{බද්දට පෙර ආර්ථික අතිරික්තය} - \text{බද්දට පසු ආර්ථික} \\ & \hspace{15em} \text{අතිරික්තය} \\ &= 800 - 612.50 \\ &= \text{රු. } 187.50 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} (4) \text{ඒකක බද්දෙන් රජයට ලැබෙන ආදායම} &= B + C + H + G \\ &= \text{ඒකක බද්දේ ප්‍රමාණය} \times \text{නව සමතුලිත ප්‍රමාණය} \\ &= \text{රු. } 5 \times 35 \\ &= \text{රු. } 175/= \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} (5) \text{ඒකක බද්දෙන් පාරිභෝගිකයා දරන ආදායම} &= \text{බද්දට පසු සමතුලිත මිල} \times \text{බද්දට පෙර සමතුලිත මිල} \\ &= \text{රු. } 22.50 - \text{රු. } 20.00 \\ &= \text{රු. } 2.50 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{පාරිභෝගිකයා දරන බදු බර} &= B + C \\ &= 2.50 \times 35 \\ &= \text{රු. } 87.50 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} (6) \text{ඒකක බද්දෙන් නිෂ්පාදකයා දරන ප්‍රමාණය} &= \text{සමතුලිත මිල} - \text{නිෂ්පාදකයාට ලැබෙන මිල} \\ &= 20 - 17.50 \\ &= \text{රු. } 2.50/= \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{නිෂ්පාදකයාගේ බදු බර} &= H + G \\ &= 2.50 \times 35 \\ &= \text{රු. } 87.50/= \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} (7) \text{පාරිභෝගිකයා හා නිෂ්පාදකයා යන දෙදෙනාගේ ම බදු බර} &= B + C + H + G \\ &= 87.50 + 87.50 \\ &= \text{රු. } 175/= \end{aligned}$$

(ඒකක බද්දෙන් රජයට ලැබෙන ආදායම නිෂ්පාදකයා සහ පාරිභෝගිකයා දෙදෙනාගේ ම බදු බරෙහි එකතුවට සමාන වේ.)

$$\begin{aligned} (8) \text{ ඒකක බද්ද නිසා සමස්ත සමාජයට වූ අහිමි වීම} &= \text{රජයේ ආදායම} - \text{ආර්ථික අතිරික්තයේ අහිමි වීම} \\ &= 175 - 87.50 \\ &= \text{රු. } 12.50 \end{aligned}$$

ඒකක බද්ද නිසා සමස්ත සමාජයට රු. 12.50ක අහිමි වීමක් සිදු ව ඇත.

II ක්‍රමය

ගුණසාධනයේ අහිමි වීම D + F කේශේත්‍රඵලයට සමාන වේ. එනම්,

රජයේ ආදායම - ආර්ථික අතිරික්තයේ වූ අහිමි වීම

$$(B + C + H + G) - (B + C + D) + (H + G + F)$$

$$(B + C + H + G) - B - C - D - H - G - F$$

$$= -(D + F)$$

$$= \frac{\text{ඒකක බද්ද} \times \text{සමතුලිත ප්‍රමාණයේ වෙනස}}{2}$$

$$= \frac{5 \times 5}{2}$$

$$= \text{රු. 12.50}$$

- ඒකක බදු පැනවීම ආශ්‍රිත ආර්ථික ප්‍රතිවිපාක සමීකරණ භාවිතයෙන් ද සොයා බැලිය හැකිය.
- ඉහත සැලකිල්ලට ගත් නිදසුනට අනුව ඒකක බදු පැනවීමට පෙර ඉල්ලුම් සහ සැපයුම් සමීකරණ පහත පරිදි වේ.

$$Q_d = 80 - 2p$$

$$Q_s = 0 + 2p$$

- මේ නිසා බද්දට පෙර, සමතුලිතය,

$$Q_d = Q_s$$

$$80 - 2p = 0 + 2p$$

$$80 = 4p$$

$$20 = p$$

$$\text{සමතුලිත මිල} = \text{රුපියල් } 20 //$$

$$\text{සමතුලිත} = \text{රුපියල් } 40 //$$

p = 20 ඉල්ලුම් සමීකරණයට ආදේශය

$$Q_d = 80 - 2p$$

$$= 80 - 2 \times 20$$

$$= 40$$

- නිෂ්පාදකයන්ගෙන් ඒකක බදු පැනවීම නිෂ්පාදකයාට පිරිවැයක් වේ. ඒ බව සැපයුම් සමීකරණ මගින් පහත ලෙස දැක්විය හැකිය.

$$Q_s = 0 + 2(p - t)$$

$$Q_s = 2(p - 5)$$

$$Q_s = 2p - 10$$

$$Q_s = -10 + 2p$$

නව සැපයුම් සමීකරණය $Q_s = -10 + 2p$

∴ බද්දට පසු නව සමතුලිතය,

$$Q_d = Q_s$$

$$80 - 2p = -10 + 2p$$

$$90 = 4p$$

$$22.50 = p$$

$P = 22.50$, සැපයුම් සමීකරණයට ආදේශයෙන් නව සමතුලිත ප්‍රමාණය,

$$Q_s = 10 + 2(22.50)$$

$$Q_s = 35$$

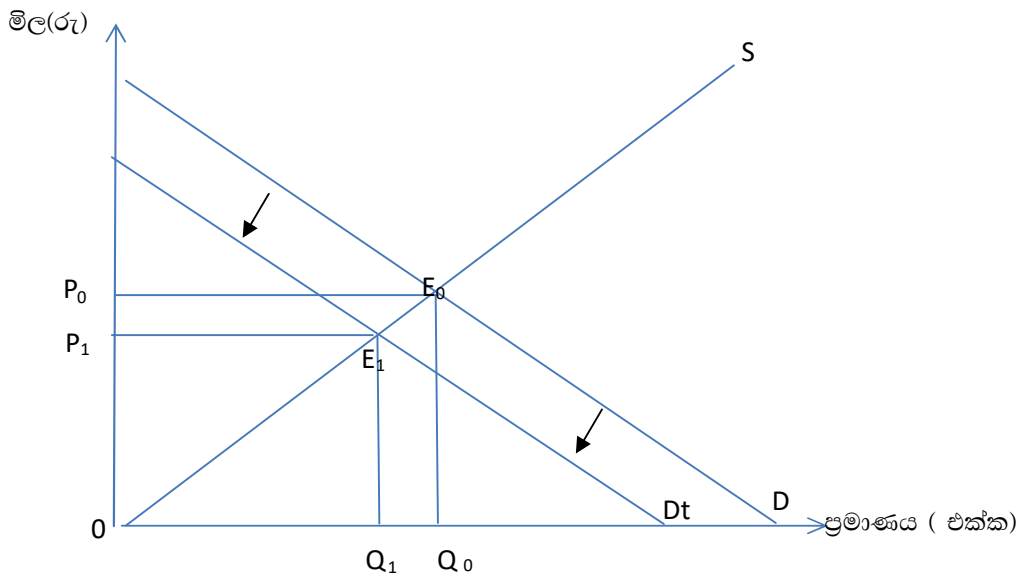
බද්දට පසු සමතුලිත මිල = රු. 22.50

බද්දට පසු සමතුලිත ප්‍රමාණය = ඒකක 35//

- නිෂ්පාදකයන් මත ඒකක බදු පැනවීම නිසා ඇති වන අනෙකුත් ප්‍රතිවිපාක ඉල්ලුම් සැපයුම් සමීකරණ මගින් ද දැක්විය හැකි ය.
- ගැනුම්කරුවන් මත ඒකක බදු පැනවීම යන්නෙන් අදහස් වන්නේ භාණ්ඩයක් මිලදී ගන්නා අවස්ථාවේ දී ඒකකයක් මත නිශ්චිත රුපියල් ප්‍රමාණයක් ගැනුම්කරුගෙන් බදු ලෙස අය කිරීමයි.

නිදසුන් :- විකුණුම් බදු, පාරිභෝගික වැට් බදු

- මෙහි දී භාණ්ඩයක් මිල දී ගන්නා අවස්ථාවේ දී අය කරන හෙයින් නෛතික වශයෙන් බද්ද මුළුමනින්ම ගෙවනු ලබන්නේ ගැනුම්කරු ය.
නිදසුන් :- දොඩම් ගෙඩියක් මත රු. 10 ක අලෙවි බද්දක් අය කරනු ලබයි නම් දොඩම් මිලදී ගන්නා සෑම අවස්ථාවක දී ම දොඩම් ගෙඩියකට රු. 10 බැගින් බද්දක් ආණ්ඩුවට ගෙවිය යුතු ය.
- ගැනුම්කරුවන් මත ඒකක බද්දක් පැනවූ විට එම භාණ්ඩයේ සැපයුම් වක්‍රයට කිසිදු බලපෑමක් ඇති නොවේ.
- එහෙත් ගැනුම්කරුවන් මත ඒකක බදු පැනවූ විට ගැනුම්කරුවන් ගෙවිය යුතු මිල ඉහළ යන බැවින් ගැනුම්කරුවන් මිල දී ගත් ඒකක සඳහා බද්දෙන් පසු ගෙවීමට කැමති මිල අඩුවේ. මේ නිසා පැවති මිල ගණන් යටතේම බද්දේ ප්‍රමාණයෙන් ඉල්ලුම් වක්‍රය වමට විතැන් වේ.
- ගැනුම්කරු මත ඒකක බද්දක් පැන වූ පසු සමතුලිතය වෙනස් වන ආකාරය පහත රූප සටහනේ දැක්වේ.

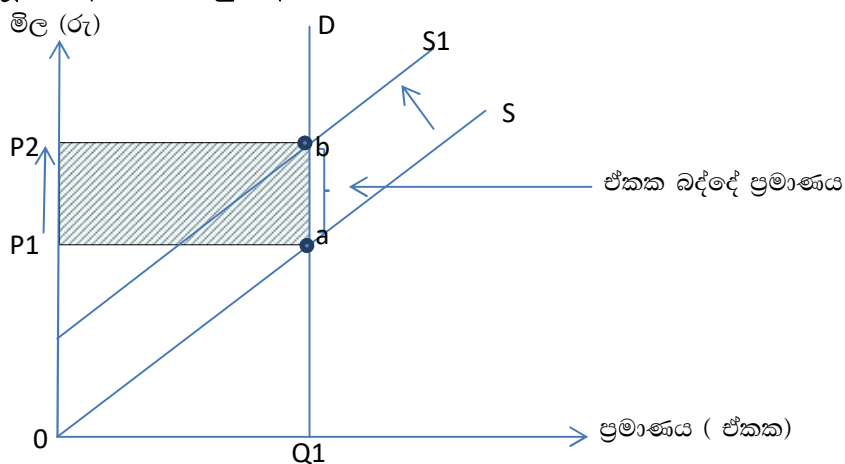

- ඉහත රූප සටහනට අනුව ගැනුම්කරු මත ඒකක බද්ද පැනවීමට පෙර සමතුලිතය E_0 ලක්ෂයෙන් දැක්වේ. එහිදී සමතුලිත මිල P_0 ද සමතුලිත ප්‍රමාණය Q_0 ද වේ. ගැනුම්කරු මත ඒකක බද්ද පැනවීමෙන් පසු නව සමතුලිතය E_1 ලක්ෂයෙන් දැක්වේ. එහි දී සමතුලිත මිල P_1 ද සමතුලිත ප්‍රමාණය Q_1 ද වේ.

3.3 :- සැපයුම්කරු මත ඒකක බද්දක් පැනවීමෙන් පසු බදු බර බෙදී යන ආකාරය විග්‍රහ කරයි.

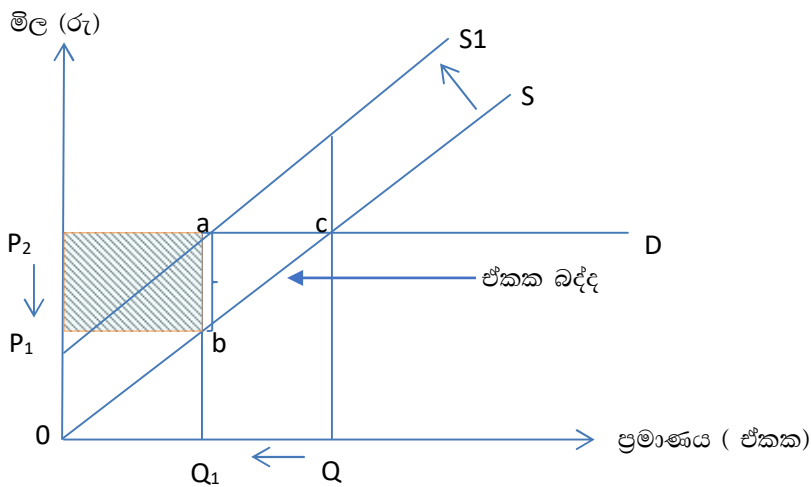
- බදු බර යන්න හඳුන්වයි.
- ඉල්ලුම් හා සැපයුම් නම්‍යතාවයේ ස්වරූපය මත ඒකක බද්දක් පැනවීමෙන් බදු බර පාරිභෝගිකයා හා නිෂ්පාදකයා අතර බෙදෙන ආකාරය විස්තර කරයි.
- නිෂ්පාදකයන් මත ඒකක බද්දක් පැනවූ විට එහි අවසාන බදු දරීම කෙරෙහි බලපාන ප්‍රධාන ම සාධකය වන්නේ ඉල්ලුම් හා සැපයුම් නම්‍යතාව ය.
- විවිධ ඉල්ලුම් නම්‍යතා අවස්ථාවන්හි දී බදු බරෙහි දරීම සිදු වන ආකාරය පහත ලෙස රූප සටහන් මගින් දැක්විය හැකි ය.

1. සුර්ණ අනම්‍ය ඉල්ලුම් අවස්ථාව

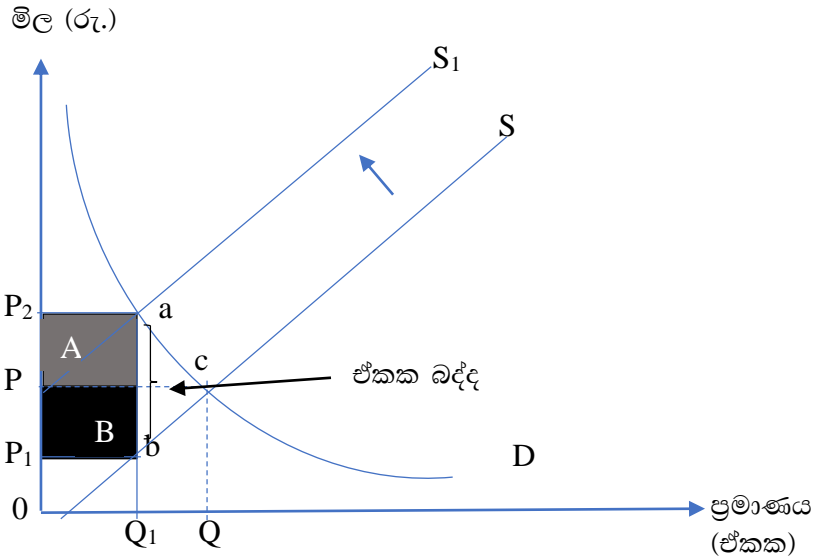
- රූප සටහනට අනුව බද්දට පෙර සැපයුම් වක්‍රය S වලින් දැක්වෙන අතර බද්දට පසු සැපයුම් වක්‍රය S₁ වේ.
- බද්දට පෙර සමතුලිතය a ලක්ෂ්‍යයෙන් ද බද්දට පසු සමතුලිතය b ලක්ෂ්‍යයෙන් ද දැක්වේ.
- a-b දුරෙන් ඒකක බද්දේ ප්‍රමාණය දැක්වෙන අතර සමතුලිත මිලෙහි ඉහළ යාම a-b දුරට සමාන වේ.
- එනම් $a - b = P_1 - P_2$
- ඒකක බද්දේ ප්‍රමාණයෙන් ම සමතුලිත මිල ඉහළ යාමෙන් පෙන්නුම් කෙරෙන්නේ සුර්ණ අනම්‍ය ඉල්ලුම් අවස්ථාවක දී මුළු බදු බර ම පාරිභෝගිකයාට දරීමට සිදුවන බව යි.
- ඒ අනුව රූප සටහනේ අඳුරු කළ A කේන්ද්‍රඵලයෙන් පාරිභෝගිකයා දරන එම මුළු බදු බර දැක්වේ.

2. සුර්ණ නම්‍ය ඉල්ලුම් අවස්ථාව

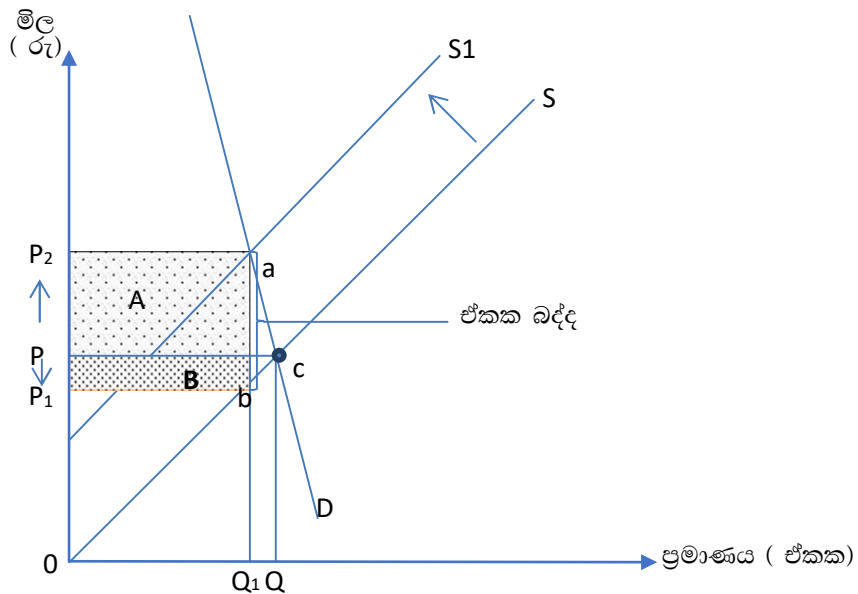
- ඒකක බද්ද නිසා සැපයුම් වක්‍රය S - S₁ දක්වා වමට විතැන් වී ඇත.
- බද්දට පෙර සමතුලිතය C ලක්ෂ්‍යයෙන් ද බද්දට පසු සමතුලිතය a ලක්ෂ්‍යයෙන් ද දැක්වේ.
- බද්ද පැනවීම නිසා සමතුලිත ප්‍රමාණය Q - Q₁ දක්වා අඩු වී ඇති අතර සමතුලිත මිලෙහි කිසි දු වෙනසක් සිදු වී නැත.
- එනම් බද්දට පෙරත්, පසුත් සමතුලිත මිල P₂ ම ය.
- එයින් අදහස් වන්නේ ඒකක බද්ද නිසා පාරිභෝගිකයා ගෙවන මිලෙහි කිසි දු වෙනසක් සිදු වී නොමැති බව යි.
- මේ නිසා a - b දුරෙන් දැක්වෙන ඒකක බද්දේ ප්‍රමාණයෙන් ම නිෂ්පාදකයාට ලැබෙන මිල P₂ - P₁ දක්වා අඩු වී ඇත.
- ඒ අනුව B කේන්ද්‍රඵලයෙන් දැක්වෙන මුළු බදු බර ම නිෂ්පාදකයා විසින් දරනු ලැබේ.

3. ඒකීය නමය ඉල්ලුම් අවස්ථාව

- රූපසටහනේ C ලක්ෂ්‍යයෙන් බද්දට පෙර සමතුලිතයත්, a ලක්ෂ්‍යයෙන් බද්දට පසු සමතුලිතයත් දැක්වේ.
- a - b දුරෙන් බද්දේ ප්‍රමාණය දැක්වෙන අතර, මෙහි දී බදු බර පාරිභෝගිකයා හා නිෂ්පාදකයා අතර සමාන ව බෙදී ගොස් ඇත.
- ඒ අනුව P - P₂ දුරෙන් ඒකක බද්දෙන් පාරිභෝගිකයා දරණ ප්‍රමාණයත් P - P₁ දුරෙන් නිෂ්පාදකයා දරන ප්‍රමාණයත් දැක්වේ.
- මේ අනුව රූප සටහනේ අඳුරු කර ඇති A කේන්ද්‍රස්ථලයෙන් පාරිභෝගිකයාගේ මුළු බදු බරත්, B කේන්ද්‍රස්ථලයෙන් නිෂ්පාදකයා ගේ මුළු බදු බරත් දැක්වේ.

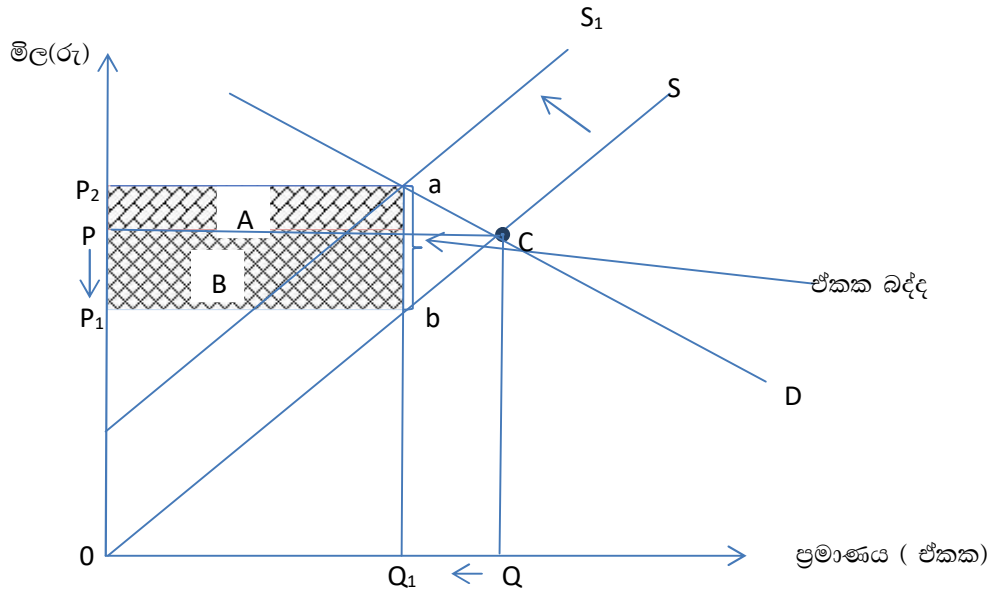
4. අනමය ඉල්ලුම් අවස්ථාව

- රූප සටහනට අනුව බද්දට පෙර සමතුලිතය C ලක්ෂ්‍යයෙන් ද, බද්දට පසු සමතුලිතය a ලක්ෂ්‍යයෙන් ද දැක්වේ.
- a - b දුරින් ඒකක බද්දේ ප්‍රමාණය දැක්වෙන අතර, එයින් පාරිභෝගිකයා දරන ප්‍රමාණය P - P₂ වන අතර නිෂ්පාදකයා දරන ප්‍රමාණය P - P₁ න් දැක්වේ.

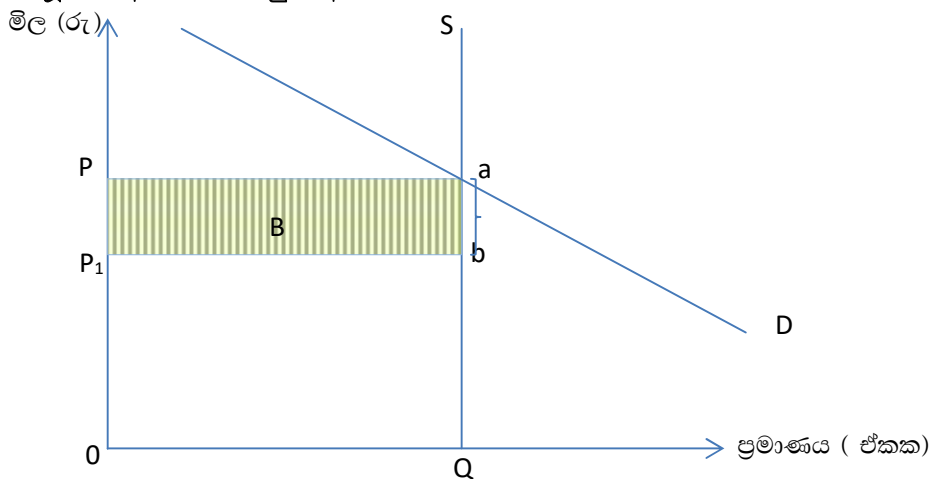
- ඒ අනුව අනම්‍ය ඉල්ලුම් අවස්ථාවක දී A ක්ෂේත්‍රයෙන් දැක්වෙන පරිදි වැඩි බදු බරක් පාරිභෝගිකයාත් , B ක්ෂේත්‍රයෙන් දැක්වෙන පරිදි අඩු බදු බරක් නිෂ්පාදකයාත් දරති.

5. නම්‍ය ඉල්ලුම් අවස්ථාව

- රූප සටහනට අනුව බද්දට පෙර සමතුලිතය C ලක්ෂ්‍යයෙන් ද බද්දට පසු සමතුලිතය a ලක්ෂ්‍යයෙන්ද දැක්වේ.
- a-b දුරෙන් ඒකක බද්දේ ප්‍රමාණය දැක්වෙන අතර එයින් පාරිභෝගිකයා දරන ප්‍රමාණය P -P₂ දුරෙන් සහ, නිෂ්පාදකයා දරන ප්‍රමාණය P -P₁ දුරෙන් ද දැක්වේ.
- ඒ අනුව A ක්ෂේත්‍රයෙන් දැක්වෙන අඩු බදු බර පාරිභෝගිකයාත්, B ක්ෂේත්‍රයෙන් දැක්වෙන වැඩි බදු බර නිෂ්පාදකයාත් දරති.
- විවිධ සැපයුම් නම්‍යතා අවස්ථාවන්හි දී බදු බරෙහි දූර්ව සිදුවන ආකාරය පහත ලෙස රූප සටහන් මගින් දැක්විය හැකි ය.

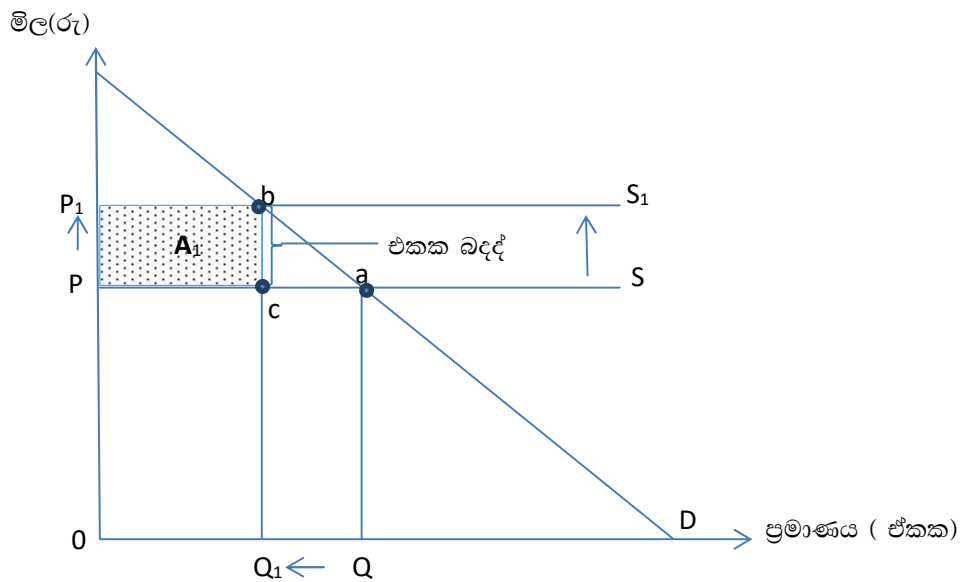
6. පූර්ණ අනම්‍ය සැපයුම් අවස්ථාව

- පූර්ණ අනම්‍ය සැපයුම් අවස්ථාවක දී ඒකක බද්දක් පැනවූ විට සැපයුම් වක්‍රයේ කිසිදු වෙනසක් සිදු නොවේ.

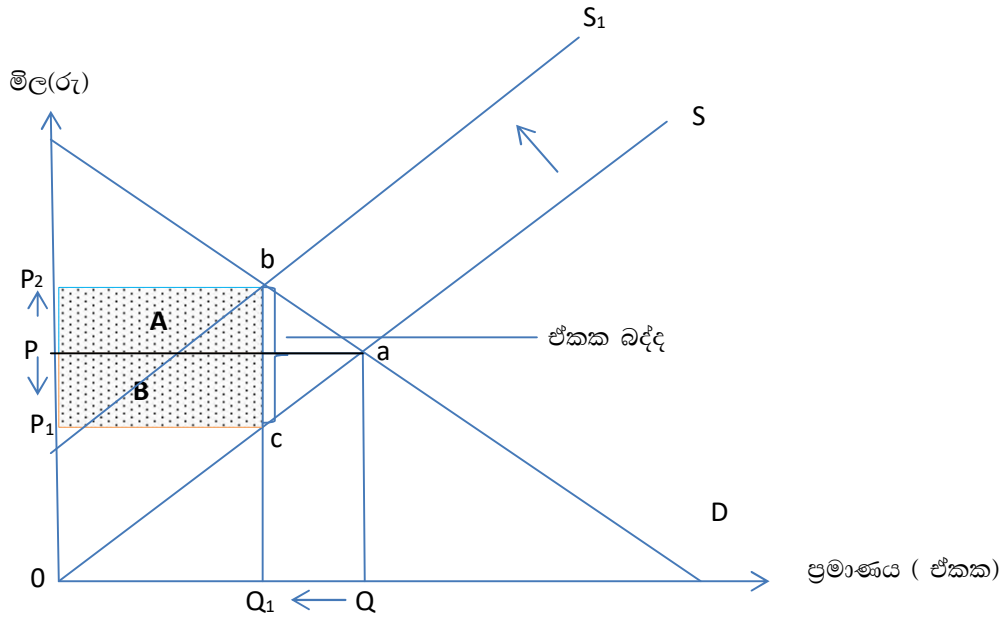
- මේ නිසා බද්දට පෙරත් පසුත් සමතුලිතයෙහි කිසි දු වෙනසක් සිදු නොවන අතර a ලක්ෂ්‍යයෙන් දැක්වෙන්නේ එම බද්දට පෙර සහ පසු සමතුලිතය යි.
- මෙහි දී ඒකක බද්ද පැනවීම නිසා පාරිභෝගිකයා ගෙවන මිලෙහි කිසිදු වෙනසක් සිදු ව නැත. එය බද්දට පෙරත් පසුත් P වේ.
- ඒ නිසා a-b දුරෙන් දැක්වෙන ප්‍රමාණයෙන් ම නිෂ්පාදකයාට ලැබෙන මිල P - P₁ දක්වා අඩු වී ඇත.
- ඒ අනුව B ක්ෂේත්‍රයෙන් දැක්වෙන මුළු බදු බර ම නිෂ්පාදකයා විසින් දරනු ලැබේ.

7. සුර්ණ නම්‍ය සැපයුම් අවස්ථාව

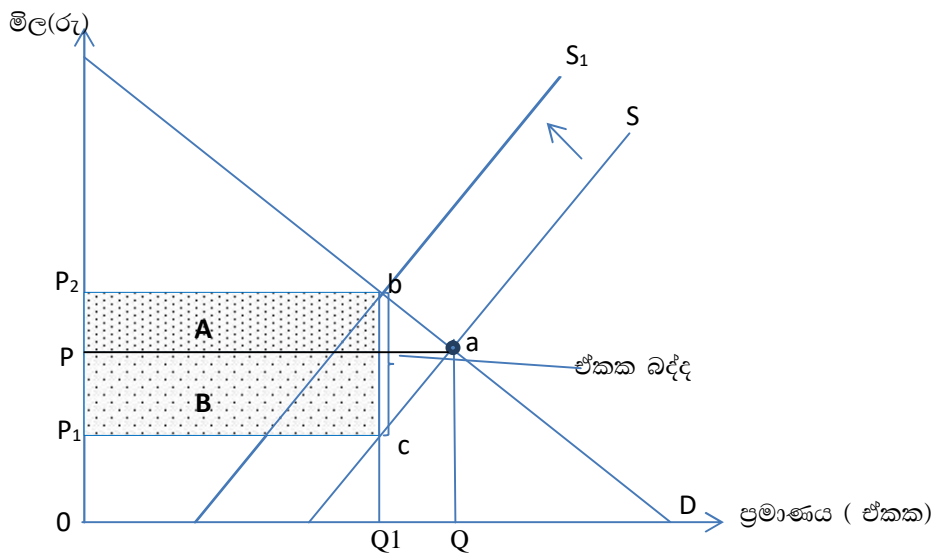
- රූප සටහනට අනුව a ලක්ෂ්‍යයෙන් බද්දට පෙර සමතුලිතයත්, b ලක්ෂ්‍යයෙන් බද්දට පසු සමතුලිතයත් දැක්වේ.
- b-c දුරෙන් ඒකක බද්දේ ප්‍රමාණය දැක්වෙන අතර එම බද්දේ ප්‍රමාණයෙන් ම සමතුලිත මිල එනම් පාරිභෝගිකයා ගෙවන මිල ඉහළ ගොස් ඇත.
- එයින් පෙන්නුම් කෙරෙන්නේ සුර්ණ නම්‍ය සැපයුම් අවස්ථාවක දී A ක්ෂේත්‍රයෙන් දැක්වෙන මුළු බදු බර ම පාරිභෝගිකයා විසින් දරනු ලැබේ.

8. ඒකීය නම සැපයුම් අවස්ථාව

- රූප සටහනට අනුව බද්දට පෙර සමතුලිතය a ලක්ෂ්‍යයෙන් ද බද්දට පසු සමතුලිතය b ලක්ෂ්‍යයෙන් ද දැක්වේ.
- $b - c$ දුරෙන් ඒකක බද්දේ ප්‍රමාණය දැක්වෙන අතර එය පාරිභෝගිකයා හා නිෂ්පාදකයා අතර සමාන ව බෙදී ගොස් ඇත.
- ඒ අනුව A ක්ෂේත්‍රයෙන් පාරිභෝගිකයාත් B ක්ෂේත්‍රයෙන් නිෂ්පාදකයාත් දරන බදු බර එක සමාන වේ.

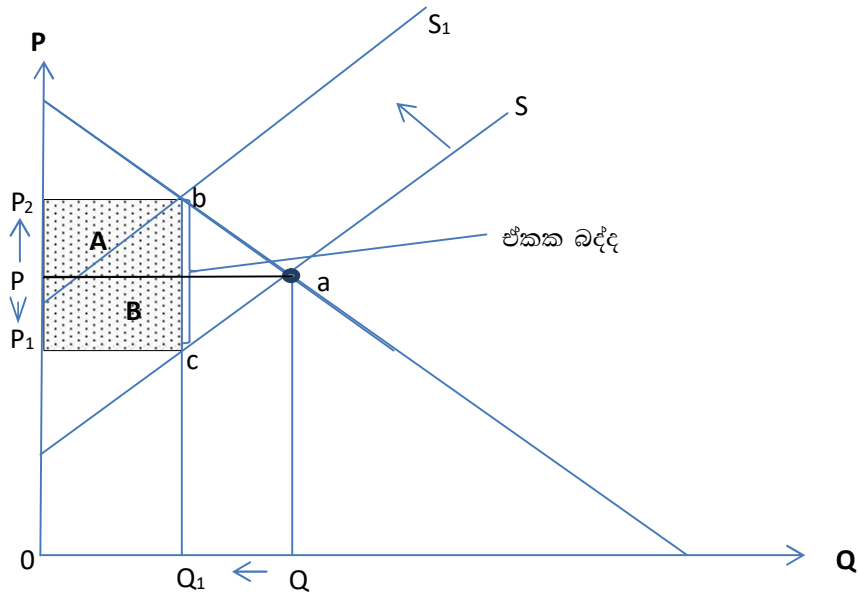
9. අනම සැපයුම් අවස්ථාව

- මෙහි දී බද්දට පෙර සමතුලිතය a ලක්ෂ්‍යයෙන් ද බද්දට පසු සමතුලිතය b ලක්ෂ්‍යයෙන් ද දැක් වේ.
- $b - c$ දුරෙන් ඒකක බද්දේ ප්‍රමාණය දැක්වෙන අතර, එයින් $P - P_2$ ප්‍රමාණය පාරිභෝගිකයාත්, $P - P_1$ ප්‍රමාණය නිෂ්පාදකයාත් දරයි.

- ඒ අනුව A ක්ෂේත්‍රයෙන් දැක්වෙන පරිදි අඩු බදු බරක් පාරිභෝගිකයා විසින් ද B ක්ෂේත්‍රයෙන් දැක්වෙන වැඩි බදු බරක් නිෂ්පාදකයා විසින් ද දරනු ලැබේ.

10. නමග සැපයුම් අවස්ථාව

- මෙහි දී බද්දට පෙර සමතුලිතය a ලක්ෂ්‍යයෙන් ද පසු සමතුලිතය ලක්ෂ්‍යයෙන් ද දැක්වේ.
- b - c දුරෙන් ඒකක බද්දේ ප්‍රමාණය දැක්වෙන අතර, එයින් P - P₂ ප්‍රමාණය පාරිභෝගිකයා විසින් ද, P - P₁ ප්‍රමාණය නිෂ්පාදකයා විසින් ද දරනු ලැබේ.
- ඒ අනුව නමග සැපයුම් තත්ත්වයක දී A ක්ෂේත්‍රයෙන් දැක්වෙන පරිදි වැඩි බදු බරක් පාරිභෝගිකයාත් B ක්ෂේත්‍රයෙන් දැක්වෙන පරිදි අඩු බදු බරක් නිෂ්පාදකයාත් දරති.

3.4 :- සැපයුම්කරුවන්ට ඒකක සහනාධාරයක් ලබා දීම ඇසුරෙන් වෙළෙඳපොළට රජයේ මැදිහත් වීම විග්‍රහ කරයි.

- සැපයුම්කරු වෙත ලබාදෙන ඒකක සහනාධාරය අර්ථ දැක්වයි.
- සැපයුම්කරු වෙත ඒකක සහනාධාරය ලබාදුන් විට වෙළෙඳපොළ සමතුලිතය කෙරෙහි ඇති වන බලපෑම ඉල්ලුම් හා සැපයුම් ලේඛන ඇසුරින් විග්‍රහ කරයි.
- සැපයුම්කරු වෙත ඒකක සහනාධාරය ලබාදුන් විට වෙළෙඳපොළ සමතුලිතයට ඇති වන බලපෑම ඉල්ලුම් සැපයුම් වක්‍ර ඇසුරින් විග්‍රහ කරයි.
- ඒකක සහනාධාරයක ශුභ සාධන ප්‍රතිඵලය ප්‍රස්තාර සටහන් ඇසුරින් විග්‍රහ කරයි.

සහනාධාර ලබා දීම

- නිෂ්පාදනය කරනු ලබන භාණ්ඩ ඒකකයක් සඳහා නිශ්චිත රුපියල් ප්‍රමාණයක් සහනාධාර වශයෙන් ලබා දීම සැපයුම්කරු මත ඒකක සහනාධාරයක් ලබා දීම යන්නෙන් අදහස් වේ.

නිදසුන් - තේ කිලෝවකට රු. 20/- ක සහනාධාරයක් ලබා දීම

- සැපයුම්කරු මත ඒකක සහනාධාර ලබා දීමේ දී අනිවාර්ය ප්‍රතිඵලය වන්නේ නිෂ්පාදන පිරිවැය පහළ යාම යි.
- මේ නිසා සැපයුමෙහි වැඩි වීමක් සිදුවන අතර සහනාධාරයේ ප්‍රමාණයෙන් සැපයුම් වක්‍රය දකුණට විතැන් වේ.
- ඒකක සහනාධාරයක් නිසා වෙළෙඳපොළ සමතුලිතයට සිදුවන බලපෑම ලේඛන, ප්‍රස්තාර හා සමීකරණ මගින් පෙන්වුම් කළ හැකි ය.
- පහත දැක්වෙන්නේ තරගකාරී භාණ්ඩ වෙළෙඳපොළක කිසියම් භාණ්ඩයක් සඳහා වන ඉල්ලුම් සැපයුම් ලේඛන ය.

මිල (රු)	ඉල්ලුම් ප්‍රමාණය (ඒකක)	සැපයුම් ප්‍රමාණය (ඒකක)
0	80	0
5	70	10
10	60	20
15	50	30
20	40	40
25	30	50
30	20	60
35	10	70
40	0	80

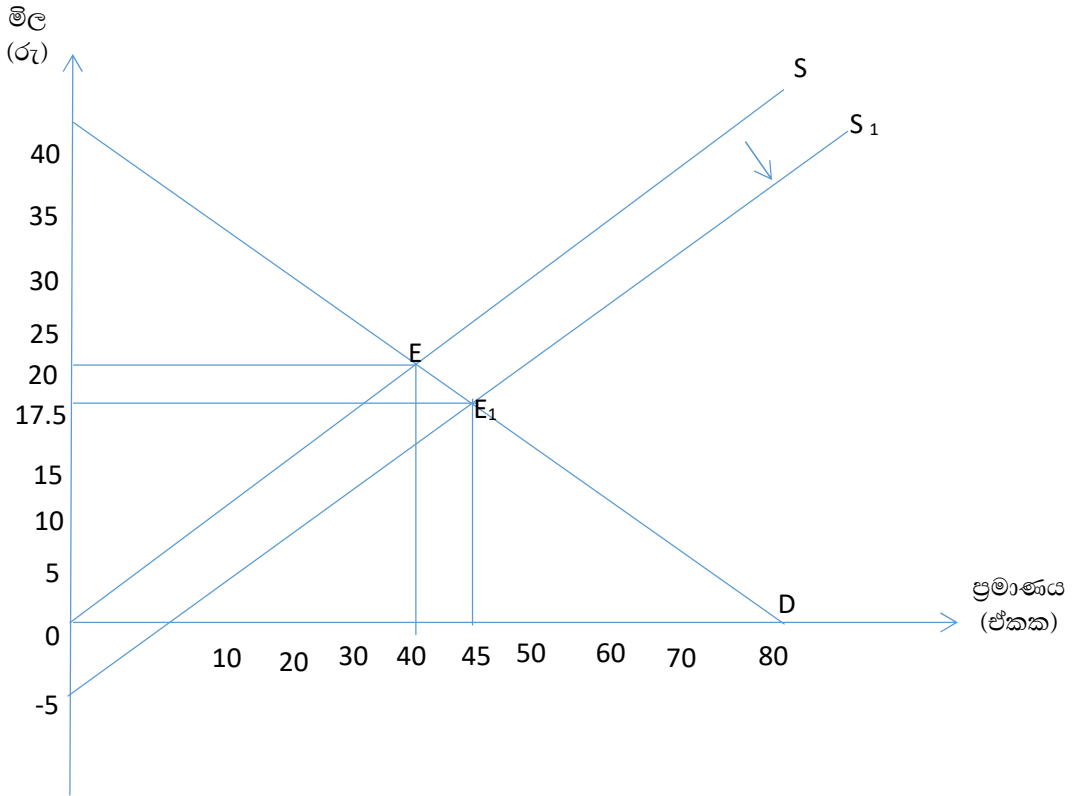
ආණ්ඩුව මෙම භාණ්ඩයේ සෑම නිෂ්පාදන ඒකකයක් සඳහා රුපියල් 5.00ක සහනාධාරයක් ලබා දෙන්නේ යයි සිතමු. මේ නිසා වෙළෙඳපොළ නව සැපයුම් ලේඛනය පහත පරිදි වේ.

$$Q_d = 80 - 2p$$

$$Q_s = 0 + 2p$$

මිල (රු)	ඒකක සහනාධාරය (රුපියල්)	සහනාධාරයේ පසුමිල (රු)	සැපයුම් ප්‍රමාණය (ඒකක)
0	5	-5	0
5	5	0	10
10	5	5	20
15	5	10	30
20	5	15	40
25	5	20	50
30	5	25	60
35	5	30	70
40	5	35	80

- ඒකක සහනාධාරය නිසා නිෂ්පාදකයා ගේ පිරිවැය අඩු වන බැවින් සහනාධාර ලබා දීම නිසා සැපයුම් ප්‍රමාණය වැඩි වී ඇති බව ඉහත වගු සටහනෙන් පැහැදිලි ය.
- ඒකක සහනාධාරයක් ලබා දීම ආශ්‍රිත ව ඉහත ලේඛනවලින් හෙළි වන කොරකුරු පහත ආකාරයට ප්‍රස්තාර සටහන් මගින් ද පෙන්වුම් කළ හැකි ය.

- නිෂ්පාදකයන්ට ඒකක සහනාධාර ලබා දීම නිසා සැපයුම් වක්‍රය සහනාධාරයේ ප්‍රමාණයෙන් S - S₁ දක්වා දකුණට විතැන් වී ඇති අතර පෙර තිබූ සමතුලිතය ද වෙනස් වී ඇත.

සහනාධාරයට පෙර,

සමතුලිත මිල = රුපියල් 20.00

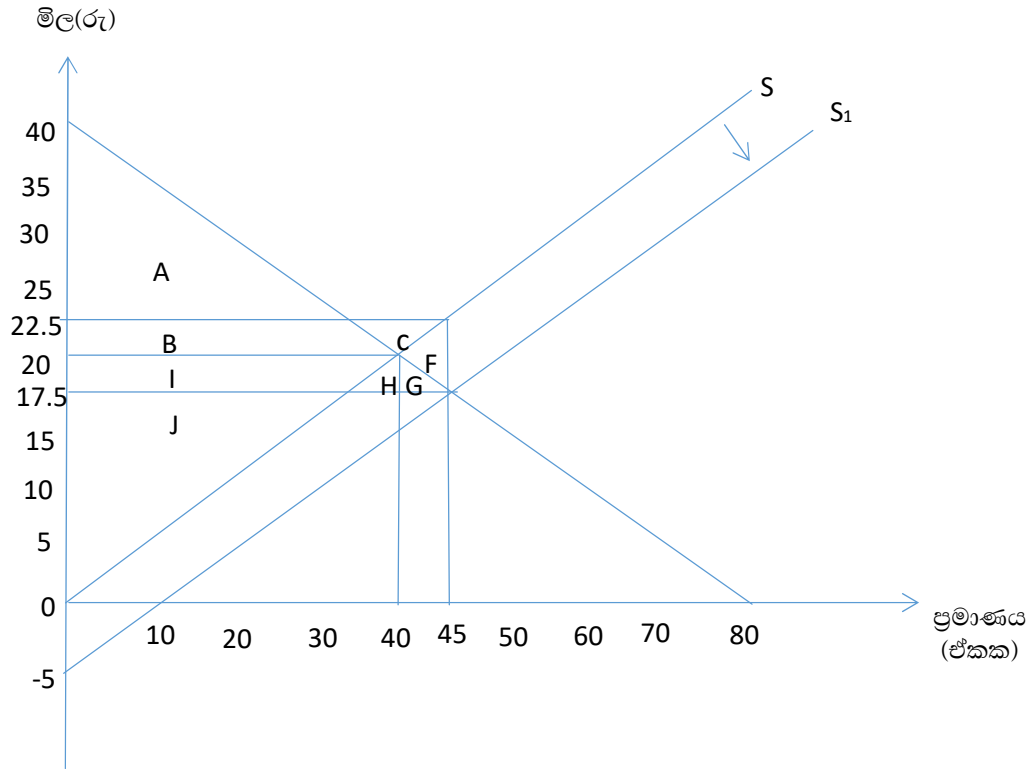
සමතුලිත ප්‍රමාණය = ඒකක 40

සහනාධාරයට පසු,

සමතුලිත මිල = රුපියල් 17.50

සමතුලිත ප්‍රමාණය = ඒකක 45

- නිෂ්පාදකයන්ට ඒකක සහනාධාර ලබා දීම නිසා ඉහත රූප සටහනේ දැක්වෙන පරිදි සමතුලිතය වෙනස් වීමට අමතර ව තවත් ශුභසාධන ප්‍රතිඵලයක් හටගනී.
- ප්‍රස්තාර සටහනක් මගින් පහත ලෙස එම ශුභසාධන ප්‍රතිඵලය ද හඳුනා ගත හැකි ය.

(1) සහනාධාරයට පෙර,

$$\begin{aligned}
 \text{පාරිභෝගික අතිරික්තය} &= A + B \\
 &= \frac{(\text{උපරිම ඉල්ලුම් මිල} - \text{සමතුලිත මිල}) \times \text{සමතුලිත ප්‍රමාණය}}{2} \\
 &= \frac{(40 - 20) \times 40}{2} \\
 &= \text{රු. } 400
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{නිෂ්පාදන අතිරික්තය} &= I + J \\
 &= \frac{(\text{සමතුලිත මිල} - \text{අවම සැපයුම් මිල}) \times \text{සමතුලිත ප්‍රමාණය}}{2} \\
 &= \frac{(20 - 0) \times 40}{2} \\
 &= \text{රු. } 400
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{ආර්ථික අතිරික්තය} &= (A + B) + (I + J) \\
 &= 400 + 400 \\
 &= \text{රු. } 800
 \end{aligned}$$

(2) සහනාධාරයට පසු,

$$\begin{aligned}
 \text{පාරිභෝගික අතිරික්තය} &= A + B + I + H + G \\
 &= \frac{(\text{උපරිම ඉල්ලුම් මිල} - \text{නව සමතුලිත මිල}) \times \text{නව සමතුලිත ප්‍රමාණය}}{2}
 \end{aligned}$$

$$= \frac{(40 - 17.50) \times 45}{2}$$

$$= \text{රු. } 506.25$$

නිෂ්පාදන අතිරික්තය = $B + C + I + J$

$$= \frac{(\text{නිෂ්පාදකයාට ලැබෙන මිල} - \text{අවම සැපයුම් මිල}) \times \text{සමතුලිත ප්‍රමාණය}}{2}$$

$$= \frac{(22.50 - 0) \times 45}{2}$$

$$= \text{රු. } 506.25$$

ආර්ථික අතිරික්තය = $(A+B+I+H+G) + (B+C+I+J)$

$$= 506.25 + 506.25$$

$$= \text{රු. } 1012.50$$

(3) සහනාධාරය නිසා පාරිභෝගික අතිරික්තයේ වූ වැඩි වීම = $(A + B + I + H + G) - (A + B)$

$$= I + H + G$$

$$= 506.25 - 400$$

$$= \text{රු. } 106.25$$

(4) සහනාධාරය නිසා නිෂ්පාදන අතිරික්තයේ වූ වැඩි වීම = $(B + C + I + J) - (I + J)$

$$= B + C$$

$$= 506.25 - 400$$

$$= \text{රු. } 106.25$$

(I ක්‍රමය)

(5) සහනාධාරය නිසා ආර්ථික අතිරික්තයේ වූ වැඩි වීම = $(I + J + G) + (B + C)$

$$= 106.25 + 106.25$$

$$= \text{රු. } 212.50$$

(II ක්‍රමය)

සහනාධාරය නිසා ආර්ථික අතිරික්තයේ වූ වැඩි වීම = (සහනාධාරයට පසු ආර්ථික අතිරික්තය - සහනාධාරයට පෙර ආර්ථික අතිරික්තය)

$$= 1012.50 - 800$$

$$= \text{රු. } 212.50$$

(6) සහනාධාරය වෙනුවෙන් රජයට දැරීමට සිදුවන පිරිවැය = $B + C + I + H + G + F$

$$= \text{රු. } 5 \times 45$$

$$= \text{රු. } 225$$

(I ක්‍රමය)

(7)සහනාධාරය නිසා සමාජ සුභසාධනයට වන බලපෑම = පාරිභෝගික අතිරික්තයේ වැඩිවීම + නිශ්පාදන අතිරික්තයේ වැඩිවීම - රජයේ පිරිවැය

$$\begin{aligned}
 &= (I + H + G) + (B + C) - (B + C + I + H + G + F) \\
 &= 106.25 + 106.25 - 225 \\
 &= 212.50 - 225 \\
 &= \text{රු. } 12.50
 \end{aligned}$$

(II ක්‍රමය) , F කේන්ද්‍රස්ථලය

$$\begin{aligned}
 &= \frac{\text{සමතුලිත ප්‍රමාණයේ වෙනස} \times \text{සහනාධාරයේ ප්‍රමාණය}}{2} \\
 &= \frac{5 \times 5}{2} \\
 &= \text{රු. } 12.50
 \end{aligned}$$

- ඒකක සහනාධාර පැනවීමෙන් ලැබෙන ආර්ථික ප්‍රතිවිපාක සමීකරණ මගින් ද සොයා බැලිය හැකි ය.
- ඉහත සැලැකිල්ලට ගත් නිදසුනට අනුව, සහනාධාරයට පෙර ඉල්ලුම් හා සැපයුම් සමීකරණ,

$$\begin{aligned}
 Q_d &= 80 - 2p \\
 Q_s &= 0 + 2p
 \end{aligned}$$

සහනාධාරයට පෙර සමතුලිතය,

$$\begin{aligned}
 80 - 2p &= 0 + 2p \\
 80 &= 4p \\
 20 &= p
 \end{aligned}$$

සමතුලිත මිල = රු. 20.00

සමතුලිත ප්‍රමාණය,

$$\begin{aligned}
 Q_d &= 80 - 2p \\
 &= 80 - 2(20) \\
 &= \text{ඒකක } 40
 \end{aligned}$$

ඒකක සහනාධාරය ලබා දීම නිසා නිශ්පාදන පිරිවැයෙහි අඩුවක් සිදුවන බැවින්,

සහනාධාරයෙන් පසු සැපයුම් සමීකරණය,

$$\begin{aligned}
 Q_s &= 0 + 2(p + s) \\
 Q_s &= 2(p + s) \\
 Q_s &= 2p + 10 \\
 Q_s &= 10 + 2p
 \end{aligned}$$

සහනාධාරයට පසු සමතුලිතය,

$$Q_d = Q_s$$

$$80 - 2p = 10 + 2p$$

$$70 = 4p$$

$$17.50 = p$$

සමතුලිත මිල(P) = රු. 17.50

සමතුලිත ප්‍රමාණය(Q) = ඒකක 45

$$Q_s = 10 + 2p$$

$$= 10 + 2 \times 17.50$$

$$= \text{ඒකක } 45$$

(ඒකක සහනාධාරයෙහි අනෙකුත් ආර්ථික ප්‍රතිවිපාක ද සමීකරණ ඇසුරින් විමසා බැලිය හැකිය.)

3.5 :- මිල පාලනය වෙළෙඳපොළ ක්‍රියාකාරීත්වයට ඇති කරන බලපෑම විමසයි.

- මිල පාලනය අර්ථ දක්වයි.
- මිල පාලනයේ විවිධ ස්වරූප නම් කරයි.
- උපරිම මිල ප්‍රතිපත්තිය අර්ථ දක්වා ඉල්ලුම් සැපයුම් වක්‍ර ආශ්‍රිත ව නිරූපණය කරයි.
- උපරිම මිල ප්‍රතිපත්තියෙහි ප්‍රතිවිපාක විග්‍රහ කරයි.
- උපරිම මිල ප්‍රතිපත්තිය අර්ථවත් කර ගැනීමට ගන්නා ක්‍රියාමාර්ග විස්තර කරයි.
- අවම මිල ප්‍රතිපත්තිය අර්ථ දක්වා ඉල්ලුම් සැපයුම් වක්‍ර ආශ්‍රිත ව නිරූපණය කරයි.
- අවම මිල ප්‍රතිපත්තියේ ප්‍රතිවිපාක ඉදිරිපත් කරයි.
- අවම මිල ප්‍රතිපත්තිය අර්ථ දක්වයි.
- අවම මිලක් සහතික මිලක් බවට පත් කරගත හැකි ක්‍රියාමාර්ග පැහැදිලි කරයි.
- මිල ස්ථායීකරණ ක්‍රියාමාර්ග හඳුන්වයි.

මිල පාලනය

- කිසියම් භාණ්ඩයක් හෝ සේවාවක් හෝ සඳහා වෙළෙඳපොළ ඉල්ලුම් හා සැපයුම් බලවේග මගින් තීරණය වී ඇති මිල ඇතැම් විට, පාරිභෝගිකයන්ට සහ නිෂ්පාදකයන්ට අසාධාරණ විය හැකිය.
- මෙවැනි අවස්ථාවන්හි දී ආණ්ඩුව වෙළෙඳපොළ මිල පාලනය කරයි.
- ඒ අනුව මිල පාලනය යනු ආණ්ඩුව විසින් නීතිරීති අණපනත් උපයෝගී කරගෙන කාන්තිම මිලක් වෙළෙඳපොළෙහි ඇති කිරීම යි.
- මිල පාලනයක් තුළින් ආණ්ඩුව අපේක්ෂා කරන්නේ එක අතකින් පාරිභෝගිකයාත්, අනෙක් අතට නිෂ්පාදකයාත් ආරක්ෂා කිරීම යි.
- මිල පාලනයේ ස්වරූප දෙකකි.

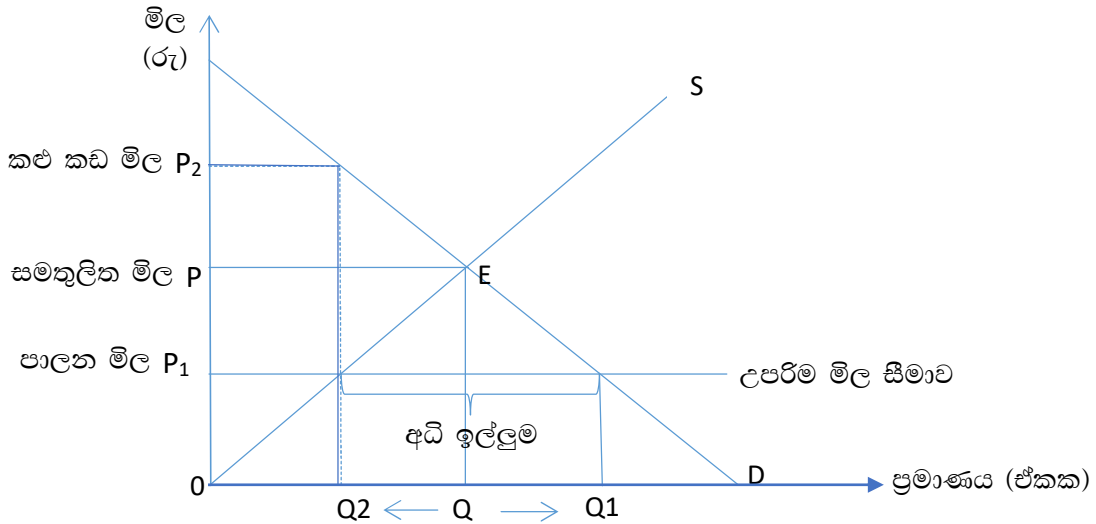
1. උපරිම මිල නියම කිරීම
2. අවම මිල නියම කිරීම

උපරිම මිල නියම කිරීම

- වෙළෙඳපොළ මිල යාන්ත්‍රණය යටතේ තීරණය වූ සමතුලිත මිල පාරිභෝගිකයාට අසාධාරණ වෙනැයි සිතූ විට ඔවුන්ට සාධාරණත්වය සැලසීම සඳහා ආණ්ඩුව විසින් නියම කරනු ලබන නීත්‍යනුකූල මිල උපරිම මිල සීමාව නමින් හැඳින්වේ.
- ආණ්ඩුව උපරිම මිල සීමා නියම කරනු ලබන්නේ පාරිභෝගිකයන්ට සාධාරණත්වය සඳහා වන බැවින් සමතුලිත මිලට වඩා පහළින් උපරිම මිල සීමා පැනවීම වැදගත් ය.
- එවැනි සමතුලිත මිලට වඩා පහළින් නියම කරනු ලබන උපරිම මිල සීමාව සඵල උපරිම මිල නමින් හැඳින්වේ.

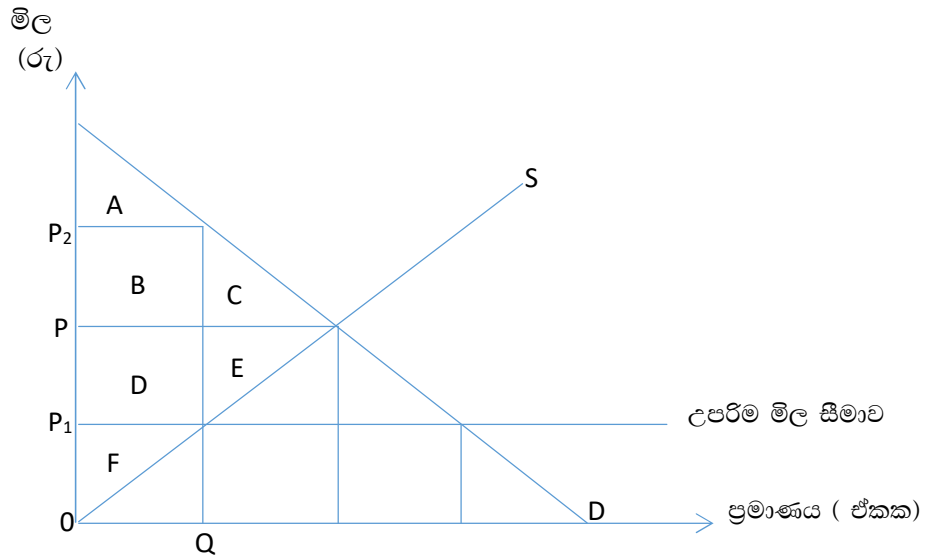
නිදසුන් :- සහල්, පාන් , සීනි , පරිප්පු මිල නියම කිරීම
 කිරි පිටි මිල නියම කිරීම
 උපරිම ගෙවල් කුලී නියම කිරීම

- පහත රූප සටහනෙහි දැක්වෙන්නේ එවැනි සඵල උපරිම මිල සීමා නියම කිරීමකි.

- ඉහත රූප සටහනෙහි දැක්වෙන පරිදි P₁ උපරිම මිල සීමාව නිසා ඉල්ලුම් ප්‍රමාණය Q-Q₁ දක්වා වැඩි වී ඇති අතර, සැපයුම් ප්‍රමාණය Q-Q₂ දක්වා අඩු වී ඇත.
- මෙහි ප්‍රතිඵලය වශයෙන් වෙළෙඳපොළෙහි Q₂-Q₁ දක්වා වන අධි ඉල්ලුමක් හටගෙන ඇත.
- එසේ ම Q₂ ලෙසින් වන සැපයුම් ප්‍රමාණය P₂ ලෙසින් වන කළුකඩ මිලකට අලෙවි කිරීමට ද නිෂ්පාදකයෝ පෙලඹෙති.
- උපරිම මිල සීමා නියම කිරීම නිසා ඇති වන ප්‍රතිවිපාක තව දුරටත් පහත පරිදි දැක්විය හැකිය.
 1. අධි ඉල්ලුම නිසා වෙළෙඳපොළෙහි භාණ්ඩ හිඟයක් ඇති වීම.
 2. නීති විරෝධී කළු කඩ මිල යටතේ භාණ්ඩ අලෙවි කිරීමට තැත් කිරීම.
 3. කළු කඩ මිල නිසා පෙර තිබූ සමතුලිත මිලටත් (p) වඩා ඉහළ මිලකට (p₂) භාණ්ඩ අලෙවි කිරීම.
 4. උපරිම මිලත් සමඟින් නිෂ්පාදකයන් ගේ ලාභ සීමා වන නිසා එම නිෂ්පාදන ක්ෂේත්‍රයේ කරනු ලබන ආයෝජන සීමා වීම.

5. උපරිම මිල සීමාව නිසා පාරිභෝගික අතිරික්තයට සහ නිෂ්පාදන අතිරික්තයට ද අයහපත් බලපෑමක් ඇති වී සමාජ ශුභ සාධනයට ද හානි වීම.
6. උපරිම මිලක් පාරිභෝගික අතිරික්තයට, නිෂ්පාදන අතිරික්තයට බලපාන ආකාරය සහ ඒ අනුව සමාජ ශුභ සාධනයට සිදු වන බලපෑම පහත ලෙස රූප සටහනකින් දැක්විය හැකි ය.

- i. උපරිම මිලට පෙර පාරිභෝගික අතිරික්තය = $A+B+C$
- ii. උපරිම මිලට පෙර නිෂ්පාදක අතිරික්තය = $D+E+F$
- iii. උපරිම මිලට පෙර ආර්ථික අතිරික්තය = $A+ B+C+D+E+F$
- iv. උපරිම මිලට පසු පාරිභෝගික අතිරික්තය = $A (B+C$ අහිමි වී ඇත)
- v. උපරිම මිලට පසු නිෂ්පාදක අතිරික්තය = $F (D+E$ අහිමි වී ඇත)
- vi. උපරිම මිලට පසු ආර්ථික අතිරික්තය = $A+F$
- vii. අහිමි වූ ආර්ථික අතිරික්තය = $C+E$ (අහිමි සුබසාධනය)

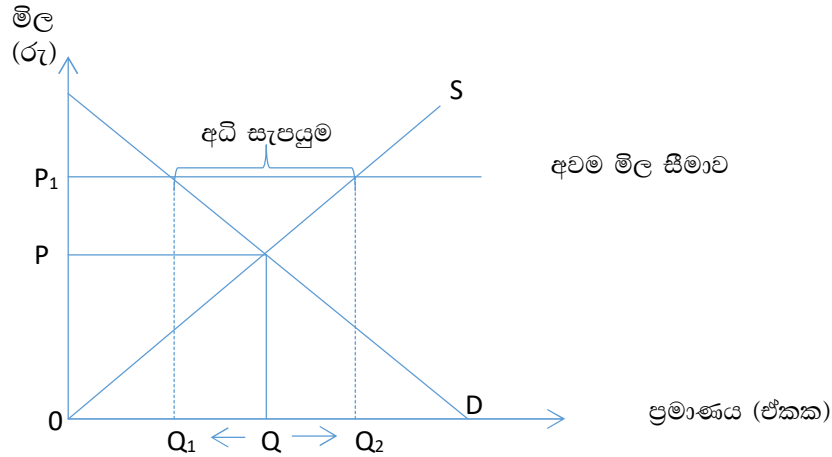
- අහිමි ශුභ සාධනය ලබාගන්නා ආකාරය :-
- ඉහත රූප සටහනෙහි $B+D$ පාරිභෝගික අතිරික්තයට එකතු කරනවා ද, නැද්ද යන්න තීරණය වීම කෙරෙහි බලපාන කරුණු දෙකකි.
 1. හිඟ භාණ්ඩ ලබා ගැනීමට වැය වන කාලය හා මුදල් ප්‍රමාණය
 2. පෝලිමේ සිටීමට ගත වන කාලය
- මෙම කරුණු දෙක සඳහා අමතර පිරිවැයක් දැරීමට පාරිභෝගිකයාට සිදු නොවේ නම් $B+D$ කොටස්වල කෙණ්ඩුඵලය ද පාරිභෝගික අතිරික්තයට එකතු වේ.
- මේ අනුව ඉහත ගණනය කරන ලද තොරතුරු ද සමඟින් උපරිම මිල සීමා පැනවීම පාරිභෝගිකයාට බලපෑ ආකාරය පැති දෙකකින් විග්‍රහ කළ හැකි ය. එනම්
 1. $B+C$ = පාරිභෝගික අතිරික්තයේ අහිමි වීම
 2. $B+D$ = පාරිභෝගික අතිරික්තයේ සිදු විය හැකි වැඩි වීම
- පාරිභෝගිකයාට වූ බලපෑම නිෂ්පාදන අතිරික්තයෙහි සිදු වූ අහිමි වීම $(D+E)$ සමඟ ගැළැපීමෙන් අහිමි ශුභ සාධනය පහත ලෙස ලබාගත හැකි ය.

$$\begin{aligned} \text{අහිමි ශුභ සාධනය} &= B+D - (B+C+D+E) \\ &= - (C+E) \end{aligned}$$

- උපරිම මිල අර්ථවත් වන්නේ එහි අපේක්ෂිත වාසිය එලෙසින් ම පාරිභෝගිකයාට ලැබේ නම් ය.
- ඒ අනුව උපරිම මිල අර්ථවත් කිරීම සඳහා ගත හැකි ක්‍රියාමාර්ග කිහිපයකි.
 1. ආනයනය
 2. නිෂ්පාදකයන් දිරිගැන්වීම
 3. සලාක කිරීම
- උපරිම මිල නියම කිරීම නිසා ඇති වන අධි ඉල්ලුම හේතුවෙන් වෙළෙඳපොළෙහි ඇති වන හාණ්ඩ හිඟයට පිළියම් වශයෙන් හාණ්ඩ ආනයනය කළ හැකි ය. එසේ කිරීමෙන් උපරිම මිල පැනවීමේ වාසි පාරිභෝගිකයාට ලබා දිය හැකි ය.
- එසේ ම උපරිම මිල සීමා පැනවීම නිසා අධිමිලයක් වන නිෂ්පාදකයන් දිරිගැන්වීම සඳහා අවශ්‍ය ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමෙන් ද වෙළෙඳපොළෙහි ඇති වන හානි වළක්වා අපේක්ෂිත වාසිය පාරිභෝගිකයන් අතර සලාක කර බෙදා දීමට සිදු වේ.
- උපරිම මිල සීමා පැනවීම නිසා වෙළෙඳපොළ මිල යන්ත්‍රණය නිෂ්ක්‍රීය වන බැවින්, හිඟ හාණ්ඩ සලාක කිරීමට සිදුවන්නේ මිල නොවන මාධ්‍යයන් භාවිත කිරීමෙන් ය. පහත දැක්වෙන්නේ සලාක කිරීම සඳහා යොදා ගත හැකි එවැනි මිල නොවන මාධ්‍යය.
 1. සලාක පත් යොදා ගැනීම
 2. පෝලීම් ක්‍රමය
 3. අල්ලස් මගින් සලාක කිරීම
 4. වෙනත් හාණ්ඩ සමඟ සම්බන්ධ කොට සලාක කිරීම.
 5. කළු කඩ මිල

අවම මිල සීමා නියම කිරීම.

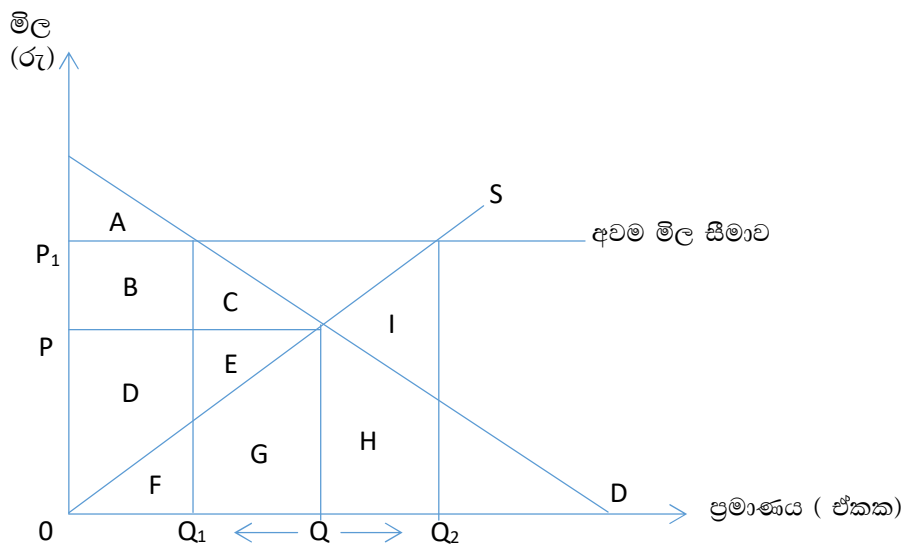
- ඉල්ලුම් සැපයුම් බලවේග මත තීරණය වූ වෙළෙඳපොළ මිල නිෂ්පාදකයන්ට අසාධාරණ වෙතැයි යන විශ්වාසය මත නිෂ්පාදකයින්ට සාධාරණත්වයක් සැලසීම සඳහා ආණ්ඩුව විසින් සමතුලිත මිලට ඉහළින් නීත්‍යානුකූල ව නියම කරන මිල අවම මිල සීමා නියම කිරීම යන්නෙන් අදහස් වේ.
- අවම මිල සීමා පැනවීමේ අරමුණ නිෂ්පාදකයන්ට සාධාරණත්වයක් සැලසීම වන බැවින් අවම මිල සමතුලිත මිලට වඩා ඉහළින් නියම කළ යුතු ය.
- සමතුලිත මිලට ඉහළින් නියම කරනු ලබන අවම මිල සඵල අවම මිල නමින් හැඳින්වේ. නිදසුන් :- වී සඳහා අවම මිලක් නියම කිරීම, අවම වැටුප් අනුපාත නියම කිරීම.
- පහත රූප සටහනින් දැක්වෙන්නේ අවම මිල සීමා පැනවීමකි.

- ඉහත රූප සටහනේ දක්වන පරිදි P_1 අවම මිල සීමා නියම කිරීම නිසා වෙළෙඳපොළ සැපයුම් ප්‍රමාණය $Q-Q_2$ දක්වා වැඩි වන අතර ඉල්ලුම් ප්‍රමාණය $Q-Q_1$ දක්වා අඩු වේ.
- මෙහි ප්‍රතිඵලය වන්නේ Q_2-Q_1 දක්වා වන අධි සැපයුමක් වෙළෙඳපොළෙහි හට ගැනීම යි.

අවම මිල සීමා නියම කිරීමෙහි ප්‍රතිවිපාක

1. අතිරික්ත නිෂ්පාදනය වෙළෙඳපොළෙහි ගොඩ ගැසීම හෙවත් තොග සමුච්චනය වීම.
 2. සේවා සම්බන්ධයෙන් ගත් කල විරැකියාව වැනි ගැටලු මතු වීම.
 3. වෙළෙඳුන් නීතියෙන් පලා යාමට තැත් කිරීම (අවම මිල නාමික මිලක් සේ සලකා අඩු මිලට භාණ්ඩ අලෙවි කිරීම.)
 4. අධි ආයෝජන තත්ත්වයක් උද්ගත වීම.
 5. පාරිභෝගික අතිරික්තයට, නිෂ්පාදක අතිරික්තයට බලපෑම් ඇති වී සමාජ සුඛ සාධනයට ද බලපෑම් ඇති වීම.
- අවම මිලෙහි ශුභ සාධනය ප්‍රතිවිපාකයන් පහත ලෙස ප්‍රස්තාර සටහනක් මගින් දැක්විය හැකි ය.

අවම මිලට පෙර,

පාරිභෝගික අතිරික්තය = $A+B+C$

නිෂ්පාදක අතිරික්තය = D+E
 ආර්ථික අතිරික්තය = A+B+C+D+E

අවම මිලට පසු,

පාරිභෝගික අතිරික්තය = A
 නිෂ්පාදක අතිරික්තය = නිෂ්පාදකයාගේ අයහාරය - නිෂ්පාදකයාගේ විචල්‍ය පිරිවැය
 (නිෂ්පාදකයා Q₁ සැපයීමට තීරණය කළහොත්) = (B + D + F) - F
 = B + D
 අවම මිලට පසු ආර්ථික අතිරික්තය = A + B + D

අවම මිලට පසු නිෂ්පාදකයා නිෂ්පාදකයාගේ - නිෂ්පාදකයාගේ
 Q₂ සැපයීමට තීරණය කළහොත් = අයහාරය B+D+F විචල්‍ය පිරිවැය
 නිෂ්පාදක අතිරික්තය (F+G+H+I)
 = B+D+F - (F+G+H+I)

- මෙහි දී නිෂ්පාදකයා F+G+H+I ලෙසින් වන විචල්‍ය පිරිවැය දැරූ Q₂ සැපයීමට තීරණය කළ ද පාරිභෝගිකයා ඉල්ලුම් කරන්නේ Q₁ නිසා B+D+F ලෙසින් වන නිෂ්පාදකයාගේ අයහාරය ඔහුගේ පිරිවැයට වඩා අඩු වේ.
- මෙයින් පැහැදිලි වන්නේ නිෂ්පාදකයන්ට සාධාරණත්වය සඳහා අවම මිල සීමා පැනවීම සිදු කළත්, අපේක්ෂිත තරමේ වාසියක් නිෂ්පාදකයාට අත් නොවන බව යි.

අවම මිල අර්ථවත් කිරීම සඳහා ගත හැකි ක්‍රියාමාර්ග

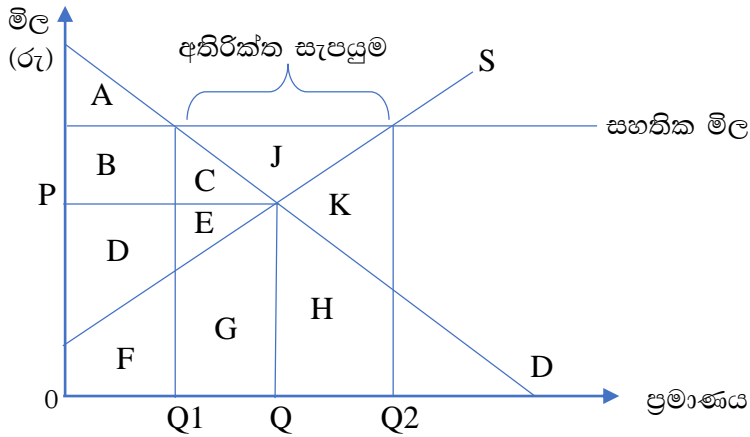
1. අතිරික්තය ගබඩා කිරීම
 2. අතුරු නිෂ්පාදනය
 3. පවත්නා ඉල්ලුම ප්‍රවර්ධනය
 4. අපනයනය
- ඉහත ක්‍රියාමාර්ගවලට අමතර ව අවම මිල අර්ථවත් කර ගැනීම සඳහා රජයක් අනුගමනය කරන සුවිශේෂ ක්‍රියාමාර්ගයක් ලෙස මිල ආධාරක ප්‍රතිපත්ති දක්විය හැකි ය.
 - මිල ආධාරක ප්‍රතිපත්ති වල දී අවම මිල නිෂ්පාදකයාට ලැබෙන බව සහතික වීමක් සිදු වේ. ඒ අනුව එහි දී අවම මිල සහතික මිලක් සේ සැලැකේ.
 - අවම මිල සහතික මිලක් සේ සලකමින් නිෂ්පාදකයා ආරක්ෂා කර ගනිමින් නිෂ්පාදකයන්ගේ ආදායම ඉහළ නැංවීම සඳහා රජයක් අනුගමනය කරන මිල ආධාරක ප්‍රතිපත්ති ස්වරූප දෙකකි.
 1. රජයේ මිලදී ගැනීම් සහිත මිල ආධාරක ප්‍රතිපත්ති
 2. ඌන පූරණ ගෙවීම් ක්‍රමය

රජයේ මිලදී ගැනීම් සහිත මිල ආධාරක ප්‍රතිපත්ති

- රජයේ මිල දී ගැනීම් සහිත මිල ආධාරක ප්‍රතිපත්තිය යනු, රජය විසින් නියම කරනු ලබන අවම මිල යටතේ නිෂ්පාදකයා වෙළෙඳපොළට සැපයීමට කැමති මුළු භාණ්ඩ ප්‍රමාණයෙන් අවම මිල යටතේ පාරිභෝගිකයා මිල දී ගෙන ඉතිරි වන අතිරික්ත සැපයුම රජය මිල දී ගැනීම යි.

- මෙලෙසින් වන අතිරික්ත සැපයුම රජය මිලට ගැනීම හා ඒ ආශ්‍රිත ඇති වන ප්‍රතිවිපාක පහත ලෙස රූප සටහනක් මගින් දැක්විය හැකි ය.

සහතික මිලට පෙර, පාරිභෝගික අතිරික්තය = A+B+C
 සහතික මිලට පසු පාරිභෝගික අතිරික්තය = A
 පාරිභෝගික අතිරික්තයේ අඩු වීම = (A+B+C) - A
 = B+C

සහතික මිලට පෙර නිෂ්පාදක අතිරික්තය = D+E
 සහතික මිලට පසු නිෂ්පාදක අතිරික්තය = B+C+J+D+E
 නිෂ්පාදක අතිරික්තයේ වැඩි වීම = B+C+J

සහතික මිල යටතේ අතිරික්තය මිලට ගැනීම වෙනුවෙන්,

රජයට දැරීමට සිදුවන පිරිවැය = C+E+G+H+K+J

▪ පාරිභෝගිකයාගේ පැහැදීම = B+D+F

▪ නිෂ්පාදකයාගේ අයහාරය = B+C+J+D+E+F+G+H+K

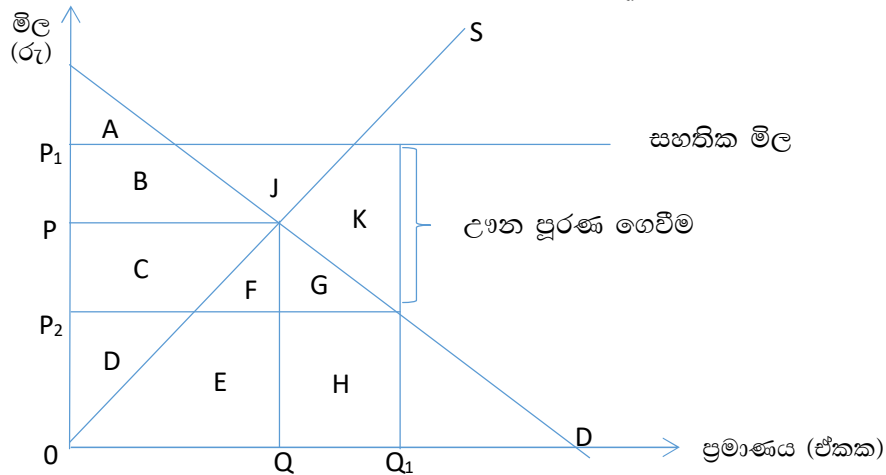
(නිෂ්පාදකයාගේ අයහාරය = පාරිභෝගික පැහැදීම + රජයේ පිරිවැය)

ශුභ සාධනයට වූ බලපෑම = නිෂ්පාදක අතිරික්තයේ වැඩි වීම - පාරිභෝගික අතිරික්තයේ අඩු වීම + රජයේ පිරිවැය
 = (B+C+J) - (B+C+D+E+G+H+K+J)
 = - (C+E+G+H+K)

- (C+E+G+H+K ප්‍රමාණයෙන් අතිරික්තය මිල දී ගැනීමේ මිල ආධාරක ප්‍රතිපත්තිය නිසා සමාජ ශුභ සාධනයේ අහිමි වීමක් සිදු ව ඇත.)

උගන පූරණ ගෙවීම් ක්‍රමය

- උගන පූරණ ගෙවීම් ක්‍රමය යනු අවම මිල සීමාව යටතේ නිෂ්පාදකයන් වෙළෙඳපොළට සැපයීමට කැමැති මුළු භාණ්ඩ ප්‍රමාණය ම පාරිභෝගිකයන් ගෙවීමට කැමති වෙළෙඳපොළ තීරණය වන මිලක් රජය විසින් පනවන ලද අවම මිලක් අතර ප්‍රමාණය රජය විසින් නිෂ්පාදකයාට ගෙවීම යි.
- උගන පූරණ ගෙවීම් ක්‍රමය පහත ලෙස රූප සටහනක් මගින් දැක්විය හැකි ය.

- සහතික මිලට පෙර පාරිභෝගික අතිරික්තය = A+B
 සහතික මිලට පසු පාරිභෝගික අතිරික්තය = A+B+C+F+G
 පාරිභෝගික අතිරික්තයේ වැඩි වීම = A+B+C+F+G - A+B
 = C+F+G
 - සහතික මිලට පෙර නිෂ්පාදක අතිරික්තය = C+D
 සහතික මිලට පසු නිෂ්පාදක අතිරික්තය = C+D+B+J
 නිෂ්පාදක අතිරික්තයේ වැඩි වීම = B+J
 - P₁ සහතික මිල යටතේ නිෂ්පාදකයා වෙළෙඳපොළට සපයන මුළු භාණ්ඩ ප්‍රමාණය = Q₁
 Q₁ සඳහා පාරිභෝගිකයා ගෙවීමට කැමැති මිල හෙවත් Q₁ සඳහා වන වෙළෙඳපොළ මිල = P₂
 - උගන පූරණ ගෙවීම සඳහා රජයේ පිරිවැය = B+J+C+F+G+K
 - ශුභ සාධනයට වන බලපෑම = පාරිභෝගික අතිරික්තයේ වැඩිවීම + නිෂ්පාදක අතිරික්තයේ වැඩිවීම - රජයේ පිරිවැය වැඩිවීම
 = C+F+G+B+J - (B+J+C+F+G+K)
 = - K
- -K ප්‍රමාණයෙන් සමාජ ශුභ සාධනයේ අහිමි වීමක් සිදු ව ඇත.
 - උගන පූරණ ගෙවීම නිසා නිෂ්පාදකයාගේ අයහාරය = B+J+K+C+F+G+D+E+H
 - පාරිභෝගික පැහැදීම = D+E+H
- (රජයේ පිරිවැය + පාරිභෝගික පැහැදීම = නිෂ්පාදක අයහාරය වේ.)

- නිෂ්පාදිත භාණ්ඩවල මිල ගණන් නිතර නිතර උච්චාවචනය වීම මිල අස්ථායීතාවයක් ලෙස සැලකේ. මිල ගණන් අස්ථායී වන විට නිෂ්පාදකයින්ගේ ආදායමිහි ද අස්ථායීතාවන් ඇති වේ.
- විශේෂයෙන්ම කෘෂිකාර්මික භාණ්ඩවල මිල ගණන් නිතර උච්චාවචනය වීම ප්‍රායෝගික ලෝකයේ සුලබව දැකිය හැකි කරුණකි. කෘෂි භාණ්ඩවල මිල ගණන් උච්චාවචනය නිරන්තරයෙන් සිදු වන විට ගොවීන්ගේ ආදායම් අස්ථායී වීම ප්‍රබල ගැටලුවක් වී ඇත.
- මෙබඳු අවස්ථාවන්හි දී වගා කරුවන්ගේ ආදායම් ස්ථායී කිරීම සඳහා ආණ්ඩුවක් විසින් විවිධාකාර වූ මිල ස්ථායීකරණ වැඩ පිළිවෙළවල් ක්‍රියාත්මක කරනු දක්නට ලැබේ.
- නිෂ්පාදකයන්ගේ සලාක නියම කිරීම, තොග රැස් කිරීම හා මුදා හැරීම, ඉඩම් වගා කරන ප්‍රමාණය සීමා කිරීම, ආනයන තීරු බදු පැනවීම, ආනයන සලාක කිරීම, අභිමතය පරිදි ආනයන සීමා කිරීම වැනි ක්‍රියා මාර්ග මිල ස්ථායීකරණය සඳහා යොදා ගනු ලබයි.
- නිෂ්පාදකයන් මත සලාක නියම කිරීම ඒ අතර වැදගත් වන ස්ථායීකරණ වැඩ පිළිවෙළකි. කිසියම් නිශ්චිත කාලයක් තුළ නිපදවිය හැකි නිමැවුම් ප්‍රමාණය පිළිබඳ උපරිම සීමාවන් ආණ්ඩුව විසින් නියම කිරීම නිෂ්පාදන සලාක කිරීම යන්නෙන් අදහස් කෙරේ.
- වෙළෙඳපොළට ළඟා වන සැපයුම සීමා කරමින් මිල ඉහළ මට්ටමක පවත්වා ගෙන යාමට මෙමගින් අපේක්ෂා කෙරේ.

"මෙය සමාජ මාධ්‍ය හරහා හුවමාරු කර ගැනීමට උසස් පෙළ ගුරු මාර්ගෝපදේශනය ඇසුරින් සකස් කරන ලද්දකි. විෂයය පෝෂණය සඳහා මීට අමතරව අතිරේඛ කියවීම්, කාලීන ආර්ථික සිදුවීම් හා සංඛ්‍යාලේඛන පිළිබඳව යාවත්කාලීන දැනුම ලබා ගත යුතුය"